

МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН
2022 ОНЫ НАМРЫН ЭЭЛЖИТ ЧУУЛГАН

2023 ОНЫ 01 ДҮГЭЭР САРЫН 20-НЫ ӨДӨР, БААСАН ГАРАГ

ХУРАЛДААНЫ ТЭМДЭГЛЭЛ

НЭГДСЭН ХУРАЛДААН

ХУРАЛДААН ЗОХИОН БАЙГУУЛАХ ХЭЛТЭС

*Та хуралдааны тэмдэглэлийн цахим хувьтай дараах
QR кодыг уншуулан танилцах боломжтой.*

НЭГДСЭН ХУРАЛДААНЫ ТЭМДЭГЛЭЛИЙН АГУУЛГА
2023 оны 01 дүгээр сарын 20-ны өдөр, Баасан гараг

Хуралдааны тэмдэглэлийн агуулга

1

Хуралдааны товч тэмдэглэл:

2-26

Хуралдааны дэлгэрэнгүй тэмдэглэл:

27-88

1.	Хуулийн төсөл эцэслэн батлах /Зөрчил шалган шийдвэрлэх тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай, Монгол Улсын шүүхийн тухай /Шинэчилсэн найруулга/ хуулийг дагаж мөрдөх журмын тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай, Ажиллах хүчний шилжилт хөдөлгөөний тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай, Монгол Улс, Дэлхийн банкны Олон улсын хөгжлийн ассоциаци хооронд байгуулсан “Ухаалаг засаглал II төсөл”-ийн зээлийн хэлэлцээрийг соёрхон батлах тухай хуулийн төсөл, Дотоодын цэргийн тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төсөл болон хамт өргөн мэдүүлсэн хуулийн төслүүд, Хөрөнгө оруулалтын төрөлжсөн банкны тухай хуулийн төсөл болон хамт өргөн мэдүүлсэн хуулийн төслүүд/	29-31
2.	“Тогтоолд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай” Улсын Их Хурлын тогтоолын төсөл /Засгийн газар 2023.01.11-ний өдөр өргөн мэдүүлсэн, эцсийн хэлэлцүүлэг/	31-33
3.	“Монгол Улсын Их Хурлын 2023 оны хаврын ээлжит чуулганаар хэлэлцэх асуудлын тухай” Улсын Их Хурлын тогтоолын төсөл	33-36
4.	Олон нийтийн сүлжээнд хүний эрхийг хамгаалах тухай хуулийн төсөл болон хамт өргөн мэдүүлсэн хуулийн төслүүд /Засгийн газар 2023.01.18-ны өдөр өргөн мэдүүлсэн, эцсийн хэлэлцүүлэг/	36-68
5.	Баталсан хууль, тогтоолуудын эцсийн найруулгыг танилцуулах	69-78
6.	Хуулийн төсөл эцэслэн батлах /Олон нийтийн сүлжээнд хүний эрхийг хамгаалах тухай хуулийн төсөл болон хамт өргөн мэдүүлсэн хуулийн төслүүд/	78-80
7.	Монгол Улсын Их Хурлын 2022 оны намрын ээлжит чуулганы хаалт	80-88

ХУРААНГУЙ ТЭМДЭГЛЭЛ

Дөрөв.Олон нийтийн сүлжээнд хүний эрхийг хамгаалах тухай хуулийн төсөл болон хамт өргөн мэдүүлсэн хуулийн төслүүд /Засгийн газар 2023.01.18-ны өдөр өргөн мэдүүлсэн, эцсийн хэлэлцүүлэг/

Хэлэлцэж буй асуудалтай холбогдуулан Цахим хөгжил, харилцаа холбооны сайд Н.Учрал, Цахим хөгжил, харилцаа холбооны дэд сайд Ж.Эрхэмбаатар, Цахим хөгжил, харилцаа холбооны сайдын зөвлөх С.Тэнгис, мөн яамны Хяналт шинжилгээ, үнэлгээ, дотоод аудитын газрын дарга Х.Сүрэнхорол, Хүний эрхийн Үндэсний Комиссын дарга Ж.Хунан, Хүний эрхийн Үндэсний Комиссын гишүүн Г.Нарантуяа нар оролцов.

Хуралдаанд Улсын Их Хурлын Ерөнхий нарийн бичгийн дарга Л.Өлзийсайхан, Улсын Их Хурлын Тамгын газрын Хууль, эрх зүйн газрын дарга Г.Агар-Эрдэнэ, Байнгын хорооны асуудал хариуцсан хэлтсийн дарга Д.Энхбат, мөн хэлтсийн Аюулгүй байдал, гадаад бодлогын байнгын хороо хариуцсан ахлах зөвлөх Ж.Чимгээ нар байлцав.

Төслийг эцсийн хэлэлцүүлэгт бэлтгэсэн тухай Аюулгүй байдал, гадаад бодлогын байнгын хорооноос гаргасан танилцуулгыг Улсын Их Хурлын гишүүн Э.Бат-Амгалан танилцуулав.

Байнгын хорооны танилцуулгатай холбогдуулан Улсын Их Хурлын гишүүн О.Цогтгэрэлийн тавьсан асуултад Цахим хөгжил, харилцаа холбооны сайд Н.Учрал, Улсын Их Хурлын гишүүн Д.Цогтбаатар нар хариулж, тайлбар хийв.

Олон нийтийн сүлжээнд хүний эрхийг хамгаалах тухай хуулийн төсөл болон хамт өргөн мэдүүлсэн хуулийн төслүүдийн асуудлаар Улсын Их Хурлын гишүүн, Улсын Их Хурал дахь Ардчилсан намын бүлгийн дарга О.Цогтгэрэл үдээс хойших чуулганы нэгдсэн хуралдаан хүртэл завсарлага авах тухай мэдэгдэж, уг асуудлаар завсарлага авав. /11:05/

Улсын Их Хурлын дарга Г.Занданшатар уг асуудлаар Улсын Их Хурал дахь Ардчилсан намын бүлэгт 14.00 цаг хүртэл завсарлага өгөв.

Үдээс өмнөх хуралдаан 57 минут үргэлжилж, 11 цаг 06 минутад завсарлав.

Үдээс хойших хуралдаан 14 цаг 25 минутад эхлэв.

Олон нийтийн сүлжээнд хүний эрхийг хамгаалах тухай хуулийн төсөл болон хамт өргөн мэдүүлсэн хуулийн төслүүдийн эцсийн хэлэлцүүлгийг үргэлжлүүлэн хэлэлцэв.

Хэлэлцэж буй асуудалтай холбогдуулан Цахим хөгжил, харилцаа холбооны сайд Н.Учрал, Цахим хөгжил, харилцаа холбооны дэд сайд Ж.Эрхэмбаатар, Цахим хөгжил, харилцаа холбооны сайдын зөвлөх С.Тэнгис, мөн яамны Хяналт шинжилгээ, үнэлгээ, дотоод аудитын газрын дарга Х.Сүрэнхорол, Хүний эрхийн Үндэсний Комиссын дарга Ж.Хунан, Хүний эрхийн Үндэсний Комиссын гишүүн Г.Нарантуяа нар оролцов.

Хуралдаанд Улсын Их Хурлын Ерөнхий нарийн бичгийн дарга Л.Өлзийсайхан, Улсын Их Хурлын Тамгын газрын Хууль, эрх зүйн газрын дарга Г.Агар-Эрдэнэ, Байнгын

хорооны асуудал хариуцсан хэлтсийн дарга Д.Энхбат, мөн хэлтсийн Аюулгүй байдал, гадаад бодлогын байнгын хороо хариуцсан ахлах зөвлөх Ж.Чимгээ нар байлцав.

Байнгын хорооны танилцуулгатай холбогдуулан Улсын Их Хурлын гишүүн О.Цогтгэрэл, Б.Бат-Эрдэнэ, Ш.Адьяа, Д.Сарангэрэл, Ц.Мөнхцэцэг нарын тавьсан асуултад Цахим хөгжил, харилцаа холбооны сайд Н.Учрал, Цахим хөгжил, харилцаа холбооны дэд сайд Ж.Эрхэмбаатар, Хүний эрхийн Үндэсний Комиссын дарга Ж.Хунан нар хариулж, тайлбар хийв.

Улсын Их Хурлын гишүүн, Улсын Их Хурал дахь Ардчилсан намын бүлгийн дарга О.Цогтгэрэл ажлын 3 өдрийн завсарлага авах тухай мэдэгдэж, уг асуудлаар завсарлага авав./15:29/

Улсын Их Хурлын дарга Г.Занданшатар уг асуудлаар Улсын Их Хурал дахь Ардчилсан намын бүлэгт 1 цагийн завсарлага өгөв.

Хуралдаан 1 цаг 05 минут үргэлжилж, 15 цаг 30 минутад завсарлаж, 16 цаг 31 минутаас Олон нийтийн сүлжээнд хүний эрхийг хамгаалах тухай хуулийн төсөл болон хамт өргөн мэдүүлсэн хуулийн төслүүдийн эцсийн хэлэлцүүлгийг үргэлжлүүлэн хэлэлцэв.

Улсын Их Хурлын гишүүн, Улсын Их Хурал дахь Ардчилсан намын бүлгийн дарга О.Цогтгэрэл уг асуудлаар Улсын Их Хурал дахь Ардчилсан намын бүлгээс авсан завсарлага дууссаныг мэдэгдэв./16:35/

Олон нийтийн сүлжээнд хүний эрхийг хамгаалах тухай хуулийн төслийн талаар Аюулгүй байдал, гадаад бодлогын байнгын хорооноос гаргасан зарчмын зөрүүтэй саналын томъёоллоор санал хураалт явуулав.

Г.Занданшатар: 1.Төслийн 6 дугаар зүйлийн 6.1.5 дахь заалтыг доор дурдсанаар өөрчлөн найруулах:

“6.1.5.хүнийг заналхийлэх, амиа хорлох, бие махбодод нь гэмтэл учруулахыг уриалсан, сурталчилсан;” гэсэн саналыг дэмжье гэсэн санал хураалт явуулья.

Зөвшөөрсөн:	28
Татгалзсан:	21
Бүгд:	49

57.1 хувийн саналаар санал дэмжигдлээ.

2.Төслийн 7 дугаар зүйлийн 7.1.2 дахь заалтын “хүсэлтийг” гэснийг “хүсэлт, шийдвэрийг” гэж өөрчлөх гэсэн саналыг дэмжье гэсэн санал хураалт явуулья.

Зөвшөөрсөн:	28
Татгалзсан:	21
Бүгд:	49

57.1 хувийн саналаар санал дэмжигдлээ.

3.Төслийн 6 дугаар зүйлийн 6.1.7 дахь заалтын “хүн төрөлхтний аюулгүй байдлын эсрэг болон үндэсний аюулгүй байдлын эсрэг гэмт хэргийн” гэснийг “үндэсний болон хүн төрөлхтний аюулгүй байдлын эсрэг гэмт хэргийн” гэж өөрчлөн, үүнтэй уялдуулан 6.1.1 дэх заалтын “тэмдэг, үндэсний өв соёл, зан заншил, болон түүх, соёлын үнэт зүйлийг” гэснийг “тэмдгийг” гэж өөрчлөх гэсэн саналыг дэмжье гэсэн санал хураалт явуулья.

Зөвшөөрсөн: 26

Татгалзсан: 20

Бүгд: 46

56.5 хувийн саналаар санал дэмжигдлээ.

4.Төслийн 6 дугаар зүйлийн 6.1.8 дахь заалтыг доор дурдсанаар өөрчлөн найруулан, үүнтэй уялдуулан төслийн 6.2.1 дэх заалт, 6.3 дахь хэсгийг хасаж, “6.2.2-6.2.5” дахь заалтын дугаарыг “6.2.1-6.2.4” гэж өөрчлөх:

“6.1.8.хүнийг үндэс, угсаа, хэл, арьсны өнгө, нас, хүйс, нийгмийн гарал, байдал, хөрөнгө чинээ, эрхэлсэн ажил, албан тушаал, шашин шүтлэг, үзэл бодол, боловсрол, бэлгийн болон хүйсийн чиг баримжаа, хөгжлийн бэрхшээл, эрүүл мэндийн байдлаар нь ялгаварлан гадуурхсан,” гэсэн саналыг дэмжье гэсэн санал хураалт явуулья.

Зөвшөөрсөн: 29

Татгалзсан: 18

Бүгд: 47

61.7 хувийн саналаар санал дэмжигдлээ.

Кибер аюулгүй байдлын тухай хуульд нэмэлт оруулах тухай хуулийн төслийн талаар Аюулгүй байдал, гадаад бодлогын байнгын хорооноос гаргасан зарчмын зөрүүтэй саналын томъёоллоор санал хураалт явуулав.

Г.Занданшатар: 1.Төслийн 1 дүгээр зүйлийн 2 дахь заалт буюу 22.2.5 дахь заалтыг доор дурдсанаар өөрчлөн найруулах:

“22.2.5.Олон нийтийн сүлжээнд хүний эрхийг хамгаалах тухай хуулийн 6.1.7-д зааснаас бусад агуулга бүхий зөрчилтэй контентын талаарх хүсэлтийг хүлээн авч, хянан шийдвэрлэхдээ хуульд заасны дагуу зохих арга хэмжээ авах бөгөөд уг арга хэмжээг хэрэгжүүлэх журмыг Хүний эрхийн Үндэсний Комиссын саналыг үндэслэн Кибер аюулгүй байдлын зөвлөл тогтоох.” гэсэн саналыг дэмжье гэсэн санал хураалт явуулья.

Зөвшөөрсөн: 25

Татгалзсан: 21

Бүгд: 46

54.3 хувийн саналаар санал дэмжигдлээ.

2.Төслийн 1 дүгээр зүйлийн 1 дэх заалт буюу 21.2.8 дахь заалтын “зогсоох зорилгоор хуульд заасны дагуу зохих арга хэмжээ авах бөгөөд уг арга хэмжээг” гэснийг “зогсоох зорилгоор зөрчилтэй контентын тархацыг бууруулах, хуульд заасны дагуу зохих

арга хэмжээ авах бөгөөд эдгээр арга хэмжээг” гэж өөрчлөх гэсэн саналыг дэмжье гэсэн санал хураалт явуулья.

Зөвшөөрсөн: 29

Татгалзсан: 17

Бүгд: 46

63.0 хувийн саналаар санал дэмжигдлээ.

Зарчмын зөрүүтэй саналын томьёоллоор санал хурааж дууслаа.

Олон нийтийн сүлжээнд хүний эрхийг хамгаалах тухай хуулийн төсөл болон хамт өргөн мэдүүлсэн хуулийн төслүүдийг эцэслэн батлуулах бэлтгэл хангуулахаар Аюулгүй байдал, гадаад бодлогын байнгын хороонд шилжүүлэв.

Уг асуудлыг 16 цаг 50 минутад хэлэлцэж дуусав.

ДЭЛГЭРЭНГҮЙ ТЭМДЭГЛЭЛ

Дөрөв.Олон нийтийн сүлжээнд хүний эрхийг хамгаалах тухай хуулийн төсөл болон хамт өргөн мэдүүлсэн хуулийн төслүүд /Засгийн газар 2023.01.18-ны өдөр өргөн мэдүүлсэн, эцсийн хэлэлцүүлэг/

Одоо түрүүний асуудалд орно. Олон нийтийн сүлжээнд хүний эрхийг хамгаалах тухай хуулийн төсөл болон хамт өргөн мэдүүлсэн хуулийн төслүүдийн эцсийн хэлэлцүүлгийг явуулна.

Төслийг эцсийн хэлэлцүүлэгт бэлтгэсэн талаарх Аюулгүй байдал, гадаад бодлогын байнгын хорооны танилцуулгыг Улсын Их Хурлын гишүүн, Түр хорооны дарга Энхтайваны Бат-Амгалан танилцуулна. Индэрт урьж байна.

Э.Бат-Амгалан: Улсын Их Хурлын дарга, эрхэм гишүүд ээ,

Монгол Улсын Засгийн газраас 2023 оны 01 дүгээр сарын 18-ны өдөр Улсын Их Хуралд өргөн мэдүүлсэн Олон нийтийн сүлжээнд хүний эрхийг хамгаалах тухай хуулийн төсөл болон хамт өргөн мэдүүлсэн бусад хуулийн төслүүдийн анхны хэлэлцүүлгийг 2023 оны 01 дүгээр сарын 19-ний өдрийн Улсын Их Хурлын чуулганы нэгдсэн хуралдаанаар хэлэлцэж эцсийн хэлэлцүүлэгт бэлтгүүлэхээр Аюулгүй

байдал, гадаад бодлогын байнгын хороонд шилжүүлсэн билээ.

Аюулгүй байдал, гадаад бодлогын байнгын хороо 2023 оны 01 дүгээр сарын 20-ны өдрийн хуралдаанаараа Олон нийтийн сүлжээнд хүний эрхийг хамгаалах тухай хуулийн төсөл болон хамт өргөн мэдүүлсэн бусад хуулийн төслүүдийн эцсийн хэлэлцүүлгийг Монгол Улсын Их Хурлын чуулганы хуралдааны дэгийн тухай хуулийн 42 дугаар зүйлийг баримтлан хэлэлцсэн болно.

Тус Байнгын хорооны хуралдаанаар дээрх хуулийн төслүүдийн анхны хэлэлцүүлгийг нэгдсэн хуралдаанаар явуулах үед хуралдаан даргалагчаас төслийн холбогдох зарим зүйл, хэсэг, заалтыг уялдуулах талаар гүйцээн боловсруулах чиглэл өгч, Байнгын хороонд шилжүүлсний дагуу зарчмын зөрүүтэй саналын томьёоллуудаар Монгол Улсын Их Хурлын чуулганы хуралдааны дэгийн тухай хуулийн 42 дугаар зүйлийн 42.2.1-д заасныг үндэслэн санал хураалт явуулахад хуралдаанд оролцсон нийт гишүүдийн дийлэнх олонх дэмжсэн.

Түүнчлэн Улсын Их Хурлын чуулганы нэгдсэн хуралдаанаар дээрх хуулийн төслүүдийн анхны хэлэлцүүлгийг явуулах үед санал хурааж дэмжигдсэн боловч дахин санал хураалгах шаардлагатай саналыг Монгол Улсын Их Хурлын чуулганы хуралдааны дэгийн тухай хуулийн 42 дугаар зүйлийн 42.2.3-т заасныг үндэслэн санал хураалт явуулахад хуралдаанд оролцсон гишүүдийн гуравны хоёроос доошгүй нь буюу 81.8 хувийн саналаар дэмжлээ.

Хэлэлцүүлгийн явцад эцсийн хэлэлцүүлэгт бэлтгэсэн дээрх хуулийн

төслүүдтэй холбогдуулан Улсын Их Хурлын гишүүд асуулт асуугаагүй болно.

Тус Байнгын хороо нэгдсэн хуралдааны анхны хэлэлцүүлгээр олонхын дэмжлэг авсан саналуудыг хуулийн төслийн холбогдох зүйл, хэсэг, заалтад нэмж тусган төслийн агуулга, бодлого, зарчмыг алдагдуулахгүйгээр үг хэллэг, дэс дарааллын шинжтэй засварыг хийж эцсийн хэлэлцүүлэгт бэлтгэсэн төсөл, Байнгын хорооны дэмжсэн зарчмын зөрүүтэй саналын томьёоллууд болон хуулийн төслийг эцсийн хэлэлцүүлэгт бэлтгэсэн тухай танилцуулгыг Та бүхэнд тараасан болно.

Улсын Их Хурлын эрхэм гишүүд ээ,

Олон нийтийн сүлжээнд хүний эрхийг хамгаалах тухай хуулийн төсөл болон хамт өргөн мэдүүлсэн Харилцаа холбооны тухай хуульд нэмэлт оруулах тухай, Кибер аюулгүй байдлын тухай хуульд нэмэлт оруулах тухай, Хүний хувийн мэдээлэл хамгаалах тухай хуульд нэмэлт оруулах тухай, Татварын ерөнхий хуульд өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төслийн талаар гаргасан зарчмын зөрүүтэй саналын томьёолол, эцсийн хэлэлцүүлэгт бэлтгэсэн төсөл болон эцсийн хэлэлцүүлэгт бэлтгэсэн талаарх Аюулгүй байдал, гадаад бодлогын байнгын хорооны танилцуулгыг хэлэлцэн шийдвэрлэж өгөхийг Та бүхнээс хүсье.

Анхаарал хандуулсанд баярлалаа.

Г.Занданшатар: Баярлалаа. Ажлын хэсгийн гишүүдийг оруулаарай.

Байнгын хорооны танилцуулгатай холбогдуулан асуулт асуух Улсын Их Хурлын гишүүд байна уу? Д.Сарангэрэл гишүүнээр, Цэрэнжамцын Мөнхцэцэг

гишүүнээр тасаллаа. Одонгийн Цогтгэрэл гишүүн.

О.Цогтгэрэл: Энэ Олон нийтийн сүлжээнд хүний эрхийг хамгаалах гэдэг их зөв нэртэй, гоё нэртэй ийм хууль орж ирээд олон нийтийн сүлжээ чинь олон нийт чинь өөрөө энэ дээр бас эсрэг байр суурь илэрхийлээд байна л даа.

Мэдээж энэ хуульд сайн тал, муу тал аль аль нь бас байгаа. Тэгэхдээ өчигдрийн тэр хэлэлцүүлгийг харж байхад Хүний эрхийн Үндэсний Комиссын гишүүд чинь энэ хуультай чинь бас санал нэгдэхгүй байгаад байна. Энэ хуулийн зарим зүйл, заалтуудтай.

Тэгэхээр энэ дотор маш олон зүйлүүд бас яригдаж байна. Тэр тусмаа энэ сошиалын болоод хэрэглэгч гэдэг чинь бараг 3 сая хэрэглэгч байхад энэ хууль чинь тэр оролцогч талуудынхаа санаа бодлыг тусгалгүйгээр, хэлэлцүүлэг хийгдэлгүйгээр нэг өдрийн дотор өргөн баригдаад хэлэлцээд эцсийн хэлэлцүүлэгт орчихдог бас яг ийм байж бас болох уу?

Засгийн газраас яаралтай дэгээр хэлэлцэх асуудлууд байдаг. Энэ үндэсний эдийн засгийн аюулгүй байдлыг хангахтай холбоотой асуудлаар яаралтай горимоор гэж байдаг болохоос биш яг одоо энэ асуудал өөрөө яг үндэсний эдийн засгийн аюулгүй байдалтай яг ямар холбоотой болчихоод ингэж яаралтай горимоор орж ирэх болчихоод байгаа юм бэ.

Ийм учраас яг энэ хэлэлцэх эсэх нь нэгэнт дэмжигдчихсэн энэ хуулийн төслийг одоо чуулган завсарлаад ажлын хэсэг гараад, ажлын хэсэг сайн муу талаас нь тал бүрээс нь ярилцаад хаврын чуулганаар үүнийг нэлээн тийм нухацтай ярилцаж хэлэлцэх нь зүйтэй гэж Ардчилсан намын бүлгийн зүгээс бас

үзэж ийм байр суурьтай байгаа. Үүн дээр бас байр сууриа нэгтгэх, олон нийтийн санаа бодлуудыг тусгах олон ийм хэрэгцээ шаардлагууд байна гэж бид бүгдийн зүгээс үзэж байгаа юм.

Ийм учраас Улсын Их Хурлын тухай хуульд заасан эрх, үүргийн дагуу Ардчилсан намын бүлгээс энэ хуулийн хэлэлцүүлгийн явцаас 5 хоногийн завсарлага өгөөч гэж хүсэж байна.

Г.Занданшатар: Энэ чинь ингээд Ардчилсан намын бүлгээс завсарлага авах хүсэлт гаргалаа. Ням-Осорын Учрал гишүүн одоо үг хэлнэ.

Н.Учрал: О.Цогтгэрэл гишүүн бас санал хэллээ. Тэгээд би ажлын хэсэг дээр Хүний эрхийн Үндэсний Комисс, хэвлэл мэдээллийн байгууллагууд, нэр бүхий сэтгүүлчид, олон нийтийн байгууллагуудаас тодорхой саналуудыг өгсөн.

Энэ хууль 2017 онд анх боловсруулагдсан. 10 гаруй л хууль тогтоомжууд байсан юм билээ. Тухайн үеийн Хууль зүйн яамнаас ч боловсруулж байсан.

Манай С.Одонтуяа гишүүн ч гэсэн Хүүхэд хамгааллын хууль дээр өөрчлөлт оруулна гээд. Дээрээс нь миний хувьд ч гэсэн Хүүхдийг тэдгээрийн хүмүүжилд сөрөг нөлөө үзүүлэхүйц мэдээллээс хамгаалах тухай хууль гээд олон хуулийн төслүүд байсан.

Холбогдох судалгаанууд, холбогдох байгууллагуудын саналууд олон улсын байгууллагуудын судалгааны хувьд маш их хангалттай бүрдсэн. Олон ч хуулийн төсөл байсан учраас, бас олон жил хүлээгдсэн хуулийн төслийг ингээд холбогдох саналуудыг аваад оруулж ирсэн.

Хүний эрхийн комиссын зүгээс өнгөрсөн хугацаанд бас ажлын хэсэгт орж тодорхой саналуудаа хэлсэн. Тэгээд үүнтэй холбогдуулаад өчигдөр ч гэсэн бас тодорхой саналууд гарсан учраас жишээ нь цахимаар залилах гэмт хэрэг бол нэг жилийн хувьд 93.8 хувиар, цахимаар хүүхдэд садар самууныг сурталчлах гэмт хэрэг 2.8 дахин өссөн. Эрүүгийн хуулийн 34 төрлийн гэмт хэргийн 94 хувь нь цахим орчинд үйлдэгдэж байгаа гэдэг судалгаанууд байгаа.

Тийм учраас өдөр ирэх тусам л энэ тоо нэмэгдээд байгаа юм.

Тэгэхээр энэ хуулийг даруй батлаад гэмт хэрэг болохоос нь урьдчилан сэргийлэх зорилгоор контентууд дээр нь холбогдох үйлчилгээ үзүүлэгч байгууллагуудтай харилцах сувгаа тодорхой болгоё гэхгүй бол сүлжээний үйлчилгээ үзүүлж байгаа тэр фэйсбүүк гэж жишээ нь компани бол Монгол дахь сувгаа тодорхой болгоо. Бид нартай хамтарч ажиллаач ээ. Европын Холбоо өнөөдөр 28 улстай акт үйлдээд энэ хуулийнхаа дагуу үйл ажиллагаагаа явуулж байна. Герман Улс, Япон Улс хүртэл энэ үйл ажиллагаагаа явуулж байна.

Тийм учраас та нар бас хууль эрх зүйн орчинтой болох юм бол бид нар төлөөлөгчийн газраа байгуулаад гэмт хэрэг болохоос нь урьдчилан сэргийлэх ажлыг хамтарч хийе гэдэг саналуудыг бас тодорхой түвшинд бид нар ярилцсан учраас энэ хуулийн төслийг оруулж ирсэн.

Өчигдрийн хувьд Хувь хүний мэдээлэл хамгаалах хууль, Татварын ерөнхий хуультай холбогдуулаад төрийн албан тушаалтан буюу нийтийн албан

тушаалтан хувь хүний мэдээллийг өөрийнх нь зөвшөөрөлгүйгээр олон нийтэд нийтэлдэг, банк санхүүгийн гүйлгээнийх нь тайлан тавьдаг. Иргэд иргэдийнхээ мэдээллийг ингэж зөвшөөрөлгүйгээр нийтэлдэг байдал байж болохгүй гэдэг утгаараа хуультай нийцүүлсэн 6.3 дахь заалтыг бас нийгэм буруу ойлгож шүүмжилсэн.

Тийм учраас өнөөдөр эцсийн хэлэлцүүлэг дээр эцсийн найруулга өгөх Их Хурлын даргын чиглэлийн дагуу 6.3 гэсэн энэ заалтыг хассан. Мөн нэр бүхий сэтгүүлчдийн санал болгосноор энэ харгалзаж үзэх үндэслэл дээр олон нийтэд нөлөө бүхий этгээдүүд гэдэг энэ заалтыг энэ хуулийн заалтаас мөн бас хассан байгаа.

Мөн гүтгэх, доромжлох гэдэг заалт өөрөө хэвлэлийн эрх чөлөөнд халтай юм гэдэг тодорхой санал өгсөн учраас цахим гадуурхал дотроо буюу тэр хүнийг заналхийлэх гэдэг агуулгаараа энэ явж болох учраас заавал энэ заалт байх шаардлагагүй гэдгийг угаасаа анхнаасаа энэ хуулийн төсөл орж ирэхдээ энэ гүтгэх, доромжлох гэдэг ийм ерөнхий агуулгыг хуульчилж өгөөгүй.

Тэгэхээр зөрчилтэй контент дотор 11 заалт хамаарагдаж байгаа учраас энд ямар ч асуудал, бэрхшээл үүсэхгүй. Хэвлэлийн эрх чөлөөнд халтай биш. Төрийн үүргийг 80 хувь хуульчилсан. Гэмт хэрэг зөрчлөөс урьдчилан сэргийлсэн. Мөн хохирогчдыг хамгаалах ийм хууль болсон.

Өнөөдөр ч гэсэн 5 өмгөөлөгч надад хандсан. Манай хүүхдүүдэд садар самууныг сурталчилсан. Үүнээс чинь болоод ийм асуудал үүсчихсэн байна.

Тэгээд би одоо бол тэр троллчдыг буюу уул, усны, хадны зурагтай байгаа

хүн биш хүн хогнуудыг би шүүмжлээд байгаа шүү.

Тийм учраас тэр троллчид бол одоо битгий энэ асуудалд оролцоод бай. Ард түмэн харж байна. Цахимаар залилах гэмт хэрэг цаг минут тутам өсөж байна.

Тийм учраас энэ хуулиа гаргаад тэр олон нийтийн сүлжээний үйлчилгээ эрхлэгч нарийгаа хамтарч ажиллаад.../минут дуусав/

Г.Занданшатар: Байнгын хороогоо тодруулах асуудал байна уу?

Одонгийн Цогтгэрэл гишүүн тодруулж асууя.

О.Цогтгэрэл: Н.Учрал гишүүний тайлбарыг сонслоо.

Тэгээд Ардчилсан намын бүлгийн зүгээс нөхцөл байдлыг тодруулж ярилцах шаардлагатай. Үндэсний аюулгүй байдлын талаасаа энэ дээр учир шалтгаанууд олон зүйл байгаа гэсэн мэдээллүүд ирж байгаа учраас бид бүхэн та, Их Хурлын дарга үдээс хойш хүртэл завсарлага өгөөч ээ.

Бид бас дотооддоо нэг зөвлөөд шийдвэр гаргачихъя.

Г.Занданшатар: Баярлалаа. Ингээд за яах вэ, 14.00 цаг хүртэл завсарлага өгье.

О.Цогтгэрэл гишүүн Ардчилсан намын бүлгийн гаргасан саналын дагуу бас сайн ярилцаад одоо энэ санал хураах гэж байгаа асуудлууд. Миний ойлгож байгаагаар тэр нийтийн албан тушаалтан энэ тэртэй хамааралтай заалтуудыг Байнгын хороо хасчихсан.

Ер нь иргэний нийгмийн сүлжээгээр гарч байгаа юмнуудыг харчихсан. Тэрийг бас зөв ойлголт өгөх үүднээс Байнгын хороогоо төлөөлөөд Дамдины Цогтбаатар гишүүн бас Хүний эрхийн комиссынхонтой ч ярилцсан. Тэр зөвлөл энэ тэрд Хүний эрхийн комисс, иргэний нийгмийн байгууллагын төлөөллүүд ороод хяналт тавьж ажиллахаар юм билээ шүү дээ. Тийм ээ. Тийм өөрчлөлтүүд хийсэн.

Тэгээд хүний эрхийн талаасаа зөрчил гарахгүй байх талаасаа, аюулгүй байдлаасаа ингээд ойлгосон шийдэлд хүрсэн гэж ойлгосон. Тэрийгээ тайлбарлачихъя.

Тэгэхдээ Ардчилсан намын бүлэгт үдээс хойш хүртэл гаргасан саналын дагуу завсарлага өгье. 14.00 цаг хүртэл.

Дамдины Цогтбаатар гишүүн Байнгын хороо хариулъя. Дамдины Цогтбаатар гишүүн.

Д.Цогтбаатар: Гишүүддээ энэ өдрийн мэндийг хүргэе.

Тэгэхээр яг энэ хуультай холбогдуулаад олон нийт бас болгоомжлол ярьж байгаа. Түүнтэй холбогдуулаад ялангуяа Хүний эрхийн комиссыг өчигдөр харин ярьж байж энэ хуультай холбогдуулаад зарим шийдвэр гаргах дээр нь Хүний эрхийн комиссын оролцоотойгоор журмыг нь боловсруулж, Хүний эрхийн комиссын саналыг авч журам боловсруулах энэ заалтууд орж ирсэн шүү.

Тэгэхээр энэ дээр би нэг зүйлийг хэлмээр байгаа юм. Манай ер нь Монголын төр нэг соёлыг. Энэ бол бүр соёл болоод хэвших ёстой. Аливаа хүний эрх рүү халдаж болзошгүй асуудал гаргах гэж байгаа бол. Бүр харахад энгийн юм

шиг боловч тийм тусмаа энгийн юм шиг харагдаж байгаа л бол Хүний эрхийн комисстой заавал ярьж байж саналыг нь авч сурах хэрэгтэй.

Одоо энэ дээр бүр саналыг нь авах байтугай журам боловсруулахад тэр Хүний эрхийн саналыг харгалзахаар оруулж ирсэн байгаа.

Тэгээд тэр дотроо нэг зүйлийг хэлмээр байна. Хууль тогтоогчдын зүгээс хүсэж байгаа юм нь юу вэ гэхээр төрийн байгууллагуудын энэ яг журамтай холбогдсон үйл ажиллагаа, боломж нээгдэх тэр цонхыг нарийсгаж өгөөд зөвхөн экстермизм, терроризмын эрсдэл байгаа үед. Тэгэх юм бол Хүний эрхийн комисстойгоо ярьж байгаад энэ тодорхой үйл ажиллагаа орно уу гэхээс өөр юман дээр хүний эрхийн талдаа хүний эрх чөлөөний талдаа ажиллах ёстой шүү гэдэг энэ агуулгын өөрчлөлтүүдийг оруулж өгсөн байгаа.

Тэгээд энэ дээр би зүгээр нэг зүйлийг хэлмээр байгаа юм. Үнэхээр энэ үндэсний аюулгүй байдал гэдгийг заримдаа төрийн байгууллагууд буруу ойлгоод байгаа юм. Энэ чинь төрийн аюулгүй байдал гэж хэлээгүй. Үндэсний аюулгүй байдал гэдэг чинь юуг хэлээд байгаа вэ гэхээр төрийн аюулгүй байдал, дарга нарын сандал суудлын аюулгүй байдал биш. Энэ улс орны нийгмийн тогтолцооны тухай асуудал яриад байгаа юм.

Тэгэхээр бид энэ нийгмийн тогтолцоонд хамгийн чухал юм чинь юу вэ гэхээр урьд өмнө нь бид нар үндэсний аюулгүй байдал гэхээр газар нутгийн бүрэн бүтэн байдал, засаглах бүрэн эрх, хараат бус байдал гэж ярьдаг байсан бол XXI зуунд ардчилсан Үндсэн хуулийн доор энэ үндэсний аюулгүй байдал дээр чинь нэг чухал зүйл нэмэгдсэн байгаа

шүү. Ард иргэдийн эрх чөлөө. Хэрэв ард иргэдийн эрх чөлөөнөөс нэг ямх алдагдаж байгаа бол газар нутгаас нэг ямх алдагдаж байгаатай адилхан том аюул гэдгийг бид нар үзэх ёстой.

Тэгэхээр төрийн байгууллагууд энэ төрийн аюулгүй байдал биш энэ иргэдийнхээ эрх чөлөөний аюулгүй байдалд, тэрийг хамгаалах үндсэн үүрэгтэй шүү. Би энэ гартаа Үндсэн хууль бариад сууж байна.

Тэгээд энэ Үндсэн хууль дээр үг нь эхлэхдээ “Монголын ард түмэн бид” гэж байгаа юм. Өөрөөр хэлбэл энэ төрийн хөгийг бүх үндэслэлийг нь тавьж явж байгаа юм ард түмэн. Тэр дарга нар нь жинхэнэ ард түмэн. Эд нарыгаа хамгаалж байх ёстой байхгүй юу. Тэгээд энэ талаасаа манай төрийн байгууллагууд ер нь цаашдаа бас анхаарч ажиллаж байх ёстой л гэж хэлмээр байгаа юм. Баярлалаа.

Г.Занданшатар: Ер нь энэ асуудал бол нухацтай хандах нь зүйтэй. Манай үндэсний аюулгүй байдал ер нь баталгаа нь бол ардчилал, хүний эрх, эрх чөлөө.

Тийм учраас энэ хууль бол яг нэртэйгээ адил олон нийтийн сүлжээнд хүний эрх, эрх чөлөөг хамгаалахад чиглэгдэж байгаа. Хүний эрх, эрх чөлөө цаанаа 8900 гаруй гэмт хэрэг гараад. Цаана нь бүртгэгдээгүй өчнөөн гэмт хэрэг гарч байгаа.

Тэгээд хүний эрхийг хамгаалахдаа л гол нь чиглэгдэх ёстой. Хүмүүсийн шүүмжлэх, нэрээрээ ил тод шүүмжлэх, мэдээллийг ил тод болгох, шүгэл үлээх эрхийг хязгаарлаж болохгүй. Энэ бол бусад хуулиар ч гэсэн хүний эрх хамгаалагдаж байгаа.

Энэ хууль дээрээ харин тэр троллууд, гадаад, дотоодын сонирхлоор ард иргэдийн амгалан тайван байдлыг алдагдуулсан төөрөгдүүлсэн, хулгайч нарыг нуугдуулсан ийм бас зохион байгуулалттай байж болзошгүй ийм хэргүүд маш их гарч байгаа. Ийм сошиал халдлага, кибер аюулгүй байдлын халдлагууд, хакераас авхуулаад. Тэгээд хиймэл оюун ухаанд тулгуурласан нийгмийн сүлжээний ийм бүр контент бүтээдэг аргачлалууд гаргачихсан. Хүмүүсийг бухимдуулдаг, дэврээдэг, өөр тийшээ анхаарлыг хандуулдаг, төөрөгдүүлдэг. Хууль хяналтын байгууллагуудыг ч гэсэн төөрөгдүүлдэг,

дайрдаг давшилдаг ийм эерэг, сөрөг тал нийгмийн сүлжээнд байгаа.

Тэгэхдээ бид хамгийн гол нь хүний эрх, монгол хүний үг, үзэл бодлоо илэрхийлэх энэ эрх чөлөөг хязгаарлахгүй. Харин тэр нь бодитой хүрдэг байх эрх чөлөөг хангахад энэ хууль чиглэх ёстой. Ийм учраас ингээд үдээс хойш 14.00 цаг хүртэл Ардчилсан намын бүлэгт завсарлага өгч байна.

Тэгээд энэ асуудлыг нухацтай ярилцаад ингээд 14.00 цагаас үргэлжлүүлж шилжье. Ингээд 14.00 цаг хүртэл чуулганы нэгдсэн хуралдаан завсарлалаа. /алх цохив/

ЗАВСАРЛАГА

Олон нийтийн сүлжээнд хүний эрхийг хамгаалах тухай хуулийн төсөл болон хамт өргөн мэдүүлсэн хуулийн төслүүд /Засгийн газар 2023.01.18-ны өдөр өргөн мэдүүлсэн, эцсийн хэлэлцүүлэг/ /үргэлжлэл/

Г.Занданшатар: Өдрийн амгаланг айлтгая.

2023 оны 01 дүгээр сарын 20-ны өдрийн үдээс хойших нэгдсэн хуралдаан нээснийг мэдэгдье.

Ингээд чуулганы хуралдаанаа үргэлжлүүлнэ. Ардчилсан намын бүлгийн дарга Одонгийн Цогтгэрэл завсарлага авсан байгаа. Завсарлагын хугацаа дууссан байна. Ингээд завсарлага дууссантай холбогдуулж Ардчилсан намын бүлгийн дарга Одонгийн Цогтгэрэл үг хэлнэ.

О.Цогтгэрэл: Олон нийтийн сүлжээнд хүний эрхийг хамгаалах гэдэг нэртэй мөртлөө хүний эрхийг зөрчсөн байж болох үндэслэл бүхий энэ хуулийн төсөл дээр Ардчилсан намын бүлэг завсарлага авсан.

Үндэслэлүүдийг бид дахин бүлгээрээ хэлэлцлээ. Маш олон зүйл, заалтууд хүний эрхийг зөрчсөн, дордуулсан байх ийм магадлал байна гэдэг дээр бүлгийн гишүүд ингээд санал нэгдэж байна.

Хүний эрхийн Үндэсний Комисс ч ийм байр сууриудтай байгаа юм байна. Тэр зөрчил бүхий контентууд гэдэг нь өөрөө тэрийг хэн тогтоох юм. Маш субьектив нөхцөл байдлуудтай. Хэргийг хэн тогтоох юм. Энэ чинь одоо шүүх эрх мэдэлд халдаж байгаа юм уу.

Ер нь том утгаараа Монгол Улсын Үндсэн хуулийг нь зөрчсөн байх ийм агуулгуудтай. Тэнд төрийн албаны нэг бүтэц гарах юм байна. Төрийн албаны бүтцээс үүнийг бүгдийг нь хянаад сууж байх юм байна. Тэндээс энэ нь зөрчилтэй, энэ зөрчилгүй байна. Үүнийг хаана, үүнийг ингэнэ гэдгийг төрийн албаны

хэдэн алба хаагчид сууж байгаад шийдэх юм байна. Ийм ийм олон зүйл заалтууд байна. Би эндээс ганцхан л. Маш олон зүйл.

Тэгээд энэ хууль өөрөө 02 сарын 01-нээс хэрэгжинэ гэсэн ийм цаг хугацаатай. Маш яаруу. Хоёр хоногийн өмнө өргөн баригдаад, одоо хоёр, гуравхан хоногийн дараа хэрэгжиж эхлэх цаг хугацааны хувьд яагаад ингэж тавьж байгаа юм.

Энэ дээр дагалдан орж байгаа Харилцаа холбооны тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн 23.2 гээд заалт байна. Үүн дээр кибер халдлага үүсэж болзошгүй, аль эсвэл нийтийг хамарсан эмх замбараагүй байдал үүсэж болзошгүй үед Засгийн газрын гишүүний саналыг үндэслэн сүлжээг хэсэгчлэн болон бүхэлд нь хязгаарлах арга хэмжээг авч болно гэж байна.

Болзошгүй гэдэг чинь. Онц байдал чинь өөрөө хуулиар зохицуулагдаад онц байдал зарлавал мэдээж хязгаарлалтын арга хэмжээ авах нь хуулиар бүрэн нээлттэй. Гэтэл нийтийг хамарсан эмх замбараагүй байдал үүсэж болзошгүй үед бүхэлд нь болон хэсэгчлэн хязгаарлана. Болзошгүй гэдгийг хэн тогтоох юм. Эрх бүхий албан тушаалтан шийдвэрээ гаргахдаа би ийм нийтийг хамарсан эмх замбараагүй нөхцөл байдал үүсэж болзошгүй гэж үзээд асуудлыг би сэргийлчихсэн гэвэл одоо бас яг юу болох юм.

Тэгэхээр үүн дээр маш олон ийм зүйл, заалтын болоод агуулгын зөрчилтэй маш олон зүйл, заалтыг энэ хууль дээр байна. Энэ хуулийг хойшлуулах, хаврын чуулган руу шилжүүлэх. Болж өгвөл энэ хуулийг буцааж татаж аваад нөхцөл

байдлыг дахин хэлэлцэх, шинээр өргөн барих ийм шаардлагууд байна.

Үнэхээр олон нийтийн хэлэлцүүлэг энэ дээр хийгдээгүй. Энэ чинь одоо яг оролцогч тал, хамаарал бүхий этгээдүүд гэвэл энэ чинь одоо бараг хэдэн зуун мянга биш саяар яригдах ийм хүнтэй хамаатай энэ хуулийн төсөл орж ирж байхад ямар ч хэлэлцүүлэг хийгдэлгүйгээр ингэж шууд эцэслэн батлах үе шат руу нэг хоногийн дотор орчихдог ийм байж болохгүй.

Тэгээд Ардчилсан намын бүлгээс бас үргэлжлүүлэн завсарлага авах саналтай байгаа. Тэгэхдээ энд олон гишүүд асуулт асууж, үг хэлэхээр саналаа өгчихсөн байгаа юм байна.

Тэгэхээр Улсын Их Хурлын дарга хэрвээ боломжтой бол завсарлагын тухай яриаг бид энэ гишүүдийн үгийг хэлүүлж, асуултыг асуулганы дараа авч болно гэвэл тэр үед Таныг бас үг өгөхийг хүсье.

Г.Занданшатар: Асуулт хариултаа үргэлжлүүлье. Тэгвэл дараа нь тэгээд Ардчилсан намын бүлгийн завсарлагын асуудлыг дахиж үг өгье.

Одоо асуултад хэн хариулах вэ? Ажлын хэсэг. 82. Ж.Эрхэмбаатар дэд сайд.

Тэр төвийн саналаар гэж байна шүү дээ. Төвийн саналыг үндэслээд. Тэгээд болзошгүй нөхцөл байдал үүсвэл. Онцгой нөхцөл байдал үүсвэл. Тэгээд зөрчилтэй контентыг. Зөрчилтэй контент гэж юуг хэлж байгаа юм. Тийм ээ. Тэр 6.1.7-д заасан зөрчилтэй контент гэдгээ.

Ж.Эрхэмбаатар: Гишүүний асуултад хариулъя. Цахим хөгжил, харилцаа холбооны дэд сайд Ж.Эрхэмбаатар.

Олон нийтийн сүлжээнд хүний эрхийг хамгаалах тухай хуулийг дагалдуулаад Харилцаа холбооны тухай хууль, Кибер аюулгүй байдлын тухай хуульд. Мөн Хувь хүний мэдээллийг хамгаалах тухай хууль, Татварын хуульд дагаж нэмэлт, өөрчлөлт орж байгаа.

Үүний нэг нь Кивер аюулгүй байдлын тухай хуульд өөрчлөлт орж байгаа. Кибер аюулгүй байдлын тухай хуулийн 4.1.15-д заасан үндэсний хэмжээний кибер халдлага үүсэж болзошгүй нөхцөл байдал байна гэж ингэж үзвэл Кибер халдлага, зөрчилтэй тэмцэх үндэсний төв буюу төрийн байгууллагын технологийн мэдээллийн аюулгүй байдлыг хангах чиг үүрэг бүхий үндэсний төв болох Тагнуулын ерөнхий газрын дэргэд үйл ажиллагаа явуулдаг энэ Үндэсний төвөөс асуудлыг хандана гэсэн үг. Энэ үндэсний төвийн чиг үүрэг бол Кибер аюулгүй байдлын тухай хууль дээрээ заачихсан байгаа.

Тэгэхээр энэ болзошгүй байдал үүслээ гэдгийг мөн яаж тогтоох талаар зохицуулалт нь Кибер аюулгүй байдлын тухай хууль дээрээ байгаа.

Тэгэхээр энэ Үндэсний төв эхлээд тодорхой мэдээлэл, эх сурвалж, одоо ажиллагаа хийсний үндсэн дээр энэ үндэслэл бүхий байдал үүслээ гэж ингэж дүгнэлтээ оруулж ирнэ.

Ер нь ердийн өдрүүдэд өндөр эрсдэл бүхий халдлага, кибер халдлага өдөрт буюу 24 цагт Монгол Улсад нэг 300-аас 500 мянган тохиолдлууд байнга бүртгэгддэг.

Тэгэхээр бүртгэгдэх урсгалаа хянаж байгаад эрсдэл бүхий байдал үүслээ гэвэл Үндэсний төв асуудлаа оруулж ирнэ.

Эсхүл гээд Нийтийн төвийн саналыг үндэслээд мөн нийтийг хамарсан эмх замбараагүй байдал, онц нөхцөл байдал үүсэж болзошгүй байдал үүссэн тохиолдолд хууль зүй, дотоод хэргийн асуудал эрхэлсэн Засгийн газрын гишүүн уг саналыг оруулж ирнэ.

Энэ Нийтийн төв гэдэг нь Цахим кибер аюулгүй байдлын тухай хуулийнхаа 22 дугаар зүйлд заасан ийм байгууллага байгаа. Энэ байгууллагын удирдлага нь Цахим хөгжил, харилцаа холбооны сайд байгаа.

Энэ онц нөхцөл байдал, нийтийн эмх замбараагүй байдал гэдэг одоогийн хууль тогтоомжоор дотоод хэргийн асуудал эрхэлсэн Засгийн газрын гишүүн тодорхойлж оруулж ирдэг. Энэ процессоор орж ирнэ. Ингээд орж ирээд Кибер аюулгүй байдлын зөвлөл дээр уг шийдвэр нь гарна. Кибер аюулгүй байдлын зөвлөлийн бүрэлдэхүүн нь Ерөнхий сайд дарга нь. Нэг дэд дарга нь Тагнуулын ерөнхий газрын дарга. Нэг дэд дарга нь Цахим хөгжил, харилцаа холбооны сайд. Ийм байгаа.

Кибер аюулгүй байдлын зөвлөлийн үйл ажиллагаа явуулах журам болоод бүрэлдэхүүний тухай тогтоолын төслийг Засгийн газарт Цахим хөгжлийн яамнаас өргөн бариад хэлэлцүүлэхээр явж байгаа.

Г.Занданшатар: Тэгээд нэг зүйл тодруулчихмаар байгаа юм. Н.Учрал сайд аа.

Тэр Олон нийтийн хяналтын зөвлөл гэж л хэдэн хүн суугаад л үг хэлэх эрх чөлөө хязгаарлах гээд байна гэсэн асуудал.

Тэгэхээр тэр олон нийтийн хяналтын зөвлөлийн бүрэлдэхүүнд Хүний эрхийн комисс байх хэрэгтэй. Үүнийгээ тогтоод протокол тэмдэглүүлээд, хүний эрх зөрчихгүй байх тэр нөхцөлүүдийг хангаад. Мэдээж үндэсний аюулгүй байдлын асуудал байлаа гэхэд хүний эрхийг дээдлэх зарчмаар Хүний эрхийн комисс орох хэрэгтэй. “Глоб интернэшнл” нь ч байдаг юм уу, тэр иргэний нийгмийн байгууллагуудын төлөөлөл байх хэрэгтэй. Тийм үү.

Үүнийгээ нээлттэй сонгон шалгаруулаад, нээлттэй зарлаад олон нийтийн хяналтын зөвлөлөө байгуулах юм гэдгээ хэлэхгүй бол. Тэнд чинь ерөөсөө Засгийн газар, сайд нар сууж байгаад контентыг ялгарах гээд байгаа юм шиг буруу ойлголт нийгэмд өгөөд байх шиг байна. Үүнийгээ Н.Учрал сайд тодорхой тайлбарлаад өгөөч. Ням-Осорын Учрал. Намуудын төлөөлөл ч байж болно шүү дээ.

Н.Учрал: Энэ Харилцаа холбооны хууль батлагдаад мөрдөөд энэ чинь 2019 онд Харилцаа холбоо, радио долгион, шуудангийн хуульд өөрчлөлт оруулсан юм.

Энэ Харилцаа холбооны хуульд өөрөө сүлжээнд хяналт тавих, хэсэгчлэн хязгаарлах гэдэг ийм ойлголт байдаг. Яагаад вэ гэхээр энэ нөгөө оператор компаниуд Харилцаа, холбооны зохицуулах хорооноос тусгай зөвшөөрлийг эзэмшдэг.

Тийм учраас тусгай зөвшөөрөл эзэмшиж байгаа байгууллагуудтайгаа гэрээ байгуулаад эрх үүргийнхээ үндсэн дээр ийм үүргийг угаасаа аль аль талд нь хүлээдэг юм байна.

Тэгээд Харилцаа холбооны хуульд өнөөдрийг хүртэл энэ сүлжээнд хэсэгчлэн болон хязгаарлах гэсэн ийм заалт байдаг. Энэ ерөөсөө шинэ тутам юм биш. Гэхдээ үүнээс би эрсдэлээс юу гэж сэргийлж манай энэ Засгийн газраас барьсан хууль орж ирсэн бэ гэхээр хэн тэр хэсэгчлэн хорих юм бэ гэдэг нь тодорхойгүй. Зүгээр зохицуулах хороо хийх гээд байгаа юм шиг. Хэн хийх гээд байгаа юм.

Эцсийн эцэст энэ шийдвэрийг тэр оператор компаниуд нь өөрсдөө тусгай зөвшөөрөл эзэмшигчийнхээ үүргээр хийдэг байхгүй юу.

Тэгэхээр энэ дээр яаж байна вэ гэхээр бид харин үүнийг тийм дур зоргоороо аашилж болохгүй. Ийм учраас кибер зөвлөл буюу кибер халдлагад өртсөн эрсдэл бүхий байдал гэдэг бол угаасаа олон улсынх нь ойлголт нь өөрөө байдаг. Жишээ нь, гэмт халдлага өнөөдөр 300 мянгаас 500 мянга. Өдөр тутам энэ гаднын серверээс халдаж байна шүү дээ. Манай өнөөдөр энэ төрийн мэдээллийн үндсэн сүлжээнд. Төрийн онц чухал мэдээллийн дэд бүтэцтэй байгууллагууд дээр.

Тэгэхээр анх энэ хуулийг өргөн барихдаа шинэ зөвлөл байгуулж болохгүй. Яагаад гэхээр өдөр тутам кибер халдлага явж байхад үүний 80 хувь нь сошиал инженерчлэл хийгдээд буюу сошиалаар дамжиж орж ирдэг юм байна. Нийгмийн сүлжээгээр дамжиж.

Тэгэхээр төрийн мэдээллийн сүлжээ гэдэг чинь өөрөө аюулгүй байх ёстой. Гэмт халдлагаас хамгаалж байх ёстой учраас кибер аюулгүй байдлын тогтолцоог бид өмнөх Кибер аюулгүй байдлын хуулиар бүрдүүлсэн юм.

Энэ Кивер аюулгүй байдлын хууль дээр энэ кибер аюулгүй орчин

зөвхөн хууль хяналтын байгууллага удирдаж болохгүй. Үүнийг Кибер зөвлөл удирддаг байх ёстой гээд Кибер зөвлөлд Хүний эрхийн Үндэсний Комиссыг оруулах.

Дээрээс нь олон нийтийн байгууллагуудыг оруулах. Кибер зөвлөлд хуулийнхан ч орох.

Дээрээс нь энэ харилцаа холбооны асуудлыг эрхэлж байгаа байгууллагуудын төлөөлөл ч орох ийм зөвлөл байгаад дэргэд нь онц чухал мэдээллийн дэд бүтэцтэй байгууллагуудаа хариуцдаг **National CERT**[Computer Emergency Response Team] буюу олон улсын нэршил. **Public CERT** гэдэг нь Японд гэхэд 50 гаруй Public CERT хийдэг.

Үүнийг хэдэн ч байгууллага хийж болдог. Иргэд хэрвээ халдлагад өртөх юм бол хүсэлтээ явуулдаг. Халдлагад нь хариу арга хэмжээ хийдэг ийм бизнесийн байгууллагууд хүртэл байдаг.

Тэгэхээр бид Public CERT-ыг аутсорсинг хэлбэрээр хэнд ч үүнийг хийж болно гэдгийг Кибер аюулгүй байдлын хуулиараа хуульчилсан. Энэ Public CERT дотор олон нийттэй харилцах нэгж байна. Нэгж нь тэр цахим орчны зөрчилтэй контент гээд байгаа тэр 10 контентыг хүлээж аваад энэ үнэхээр зөрчил байна гэдгийг зөвлөмж гаргаад эрх бүхий байгууллагууд явуулах болохоос биш олон нийттэй харилцах нэгж гэдэг чинь ямар ч тийм хууль хяналтын байгууллага биш. Эрхтэй газар биш. Зүгээр зөвлөмж л өгнө. Мэргэжлийн талаасаа.

Тэгэхээр хууль хяналтын байгууллага ч бай, олон нийтийн үйлчилгээ үзүүлэгч нарт ч бай туслалцаа үзүүлэх ийм зөвлөл байх юм.

Тэгэхээр олон нийттэй харилцах нэгжийг яаж байгуулах ёстой вэ гэхээр нээлттэй сонгон шалгаруулъя гэж байгаа юм. Нээлттэй сонгон шалгаруулаад энэ дээр тэр хүний эрхийн байгууллагууд нь орог, Хүний эрхийн комисс өөрөө орог. Эндээс нь холбогдох байгууллагууд нь орог. Хэвлэл мэдээллийн мэргэжлийн холбоод нь орог, сэтгүүлч нар нь орог.

Энэ олон нийттэй харилцах нэгж дээр тэр олон нийтийн сүлжээнд дагагч өндөртэй тэр нөлөө бүхий этгээдүүдийн төлөөллийг бас оруулъя. Одоо шийдвэртэй ухаалаг постууд хийдэг, нийгмийг зөв зүйлд уриалдаг хүмүүс өөрсдөө ороод хамтарч хэлэлцээд энэ үнэхээр цахим орчинд хүчирхийллийг сурталчилжээ. Энэ үнэхээр цахим орчин, садар самууныг сурталчилжээ, энэ үнэхээр цахим орчинд гадуурхлыг бий болгожээ гэвэл тэд нар өөрсдөө зөвлөмжөө л холбогдох байгууллагад хүргэчихнэ.

Тэгэхээр энэ хууль гарснаараа янз бүрийн байдлаар үйлчилгээ үзүүлэгч нарыг хаах гээд байна, хориглоод байна гэсэн ямар ч ойлголт байхгүй. Тэр фэйсбүүкийг чинь, олон улсын компанийг бид энд зохицуулчихдаг ч юм биш. Харин зөв явуулах үүднээс нь ирээдүй хойчоо бодсон ийм л шийдвэрийг гаргая гэдэг утгаараа нэг хүний эрх мэдэлд биш олон төлөөлөлтэй болгох гэж л энэ заалт орж ирж байгаа болохоос одоо хуульд байгаа.../минут дуусав/

Г.Занданшатар: Одоо Дамдины Цогтбаатар гишүүн. Алга байна. Одоо эрхэм гишүүн. Дамдины Цогтбаатар гишүүн. Хэлчихсэн үү? Sorry.

Бадмаанямбуугийн Бат-Эрдэнэ гишүүн.

Б.Бат-Эрдэнэ: Баярлалаа. Би хоёр зүйл асуух гээд байгаа юм.

Энэ чинь хүний эрхийг хязгаарлах чиглэлийн ийм зохицуулалтууд энэ хуулийн төсөлд байна гэж яригдаад байгаа юм.

Тэгэхээр энэ дээр тодорхой хариулт өгөх бололцоо бий юу? Нөгөө талынх нь юм бол энэ хэвлэл мэдээлэлийн эрх чөлөөг хааж боомилсон ийм заалт байна гэсэн ийм ойлголт байгаад байгаа юм.

Тэгэхээр энэ дээр тодорхой хариулт өгөх бололцоо байх уу.

Нөгөө талынх нь нэг асуух гээд байгаа юм бол одоо энэ нийгмийн сүлжээ, энэ сошиал орчинд болж байгаа энэ үйл явдлаас ямар хортой үр дагаврууд гараад байгаа юм бэ. Ялангуяа өсвөр залуу үеийнхний дунд гэмт хэрэг хүчирхийлэлд уриалах ч байдаг юм уу, эсвэл буруу зан төлөвийг бий болгох чиглэлээр гараад байгаа энэ муу үр дагавартай холбоотой Та бүхэн хийсэн судалгааны ийм зүйлүүд байгаа юу гэж.

Хүний эрхийг баталгаатай хангаж эдлүүлэх талаар бид чинь ардчилсан тогтолцоотой ийм улс орон юм болохоор зэрэг энэ бол хамгийн нэгдүгээрт тавих асуудал мөн үү гэвэл мөн.

Нөгөө талынх нь би нэг санаа зовдог юм бол ялангуяа одоо энэ нийтийн албанд зүтгэж байгаа, ажиллаж байгаа хүмүүс аливаа нэгэн хэрэг асуудалд холбогдох юм уу, хардагдах юм уу, сэрдэгдэх юм бол үүнийгээ үнэн мөнөөр нь ялгуулдаг, ялгадаг. Өөрөө тайлбараа өгдөг юм уу, эсвэл энэ мэдээллийг тараасан хүмүүс нь тэнцвэртэй тайлбар тал талаас нь гаргаж байдаг юм уу, эсвэл одоо бүр хууль хяналтын байгууллагаар

хар цагаанаа ялгуулдаг ийм тогтолцоо руу орохгүй бол бидний энэ сүүлийн 30 жилийн хугацаанд явж ирсэн зүйл ямар байна вэ гэхээр зэрэг ерөөсөө л одоо тэгээд үнэн худал нь мэдэгдэхгүй баахан мэдээлэл гардаг.

Тэгээд сүүлдээ нөгөөдөх нь замхраад алга болдог. Үүний цаад талд хэн хожоод байна вэ гэхээр зэрэг жинхэнэ хулгайч луйварчин, жинхэнэ гэмт этгээдүүд завшаад ингээд өнгөрдөг. Нөгөө дүлийдээ найдаад гэдэг шиг. Өө яах вэ, яах вэ, одоо тэгээд л намайг гүтгэчихсэн юм байгаа юм. Хэвлэл мэдээллээр ингэсэн. Ер нь л одоо ингэж байдаг шүү дээ. Ерөөсөө энэ улс төрийн ажил гэдэг чинь, улс төрч хүн гэдэг чинь ингэж л гүтгүүлж, доромжлуулж ингэж л байх тавилантай ийм юм шүү дээ гээд л ингээд яваад байдаг.

Гэтэл миний санахад үнэхээр энэ нийтийн албанд, ялангуяа иргэд, сонгогчдыг төлөөлж ажиллаж байгаа ийм хүмүүс бол ямарваа нэгэн жижигхэн ч гэсэн аливаа нэгэн асуудалд холбогдсон байх юм бол тэрнийхээ тэрийгээ одоо яг хар цагааныг нь ялгуулахыг төлөө араас нь явдаг. Тэрийгээ олон нийтэд мэдээлдэг. Ингээд нэг гол улсаар нь ялгаад ингээд явах юм бол өнөөдрийн нүүрсний хэрэг, Хөгжлийн банк, энэ их хулгай худал ийм зүйлүүд гарахгүй. Сэргийлж чадах ёстой л гэж би ингэж ойлгоод байдаг.

Гэтэл одоо бүр сүүлдээ хууль гаргаад ерөөсөө ямар нэгэн байдлаар энэ улс төрийн ажил алба хийж байгаа хүмүүсийг гүтгэсэн байх юм бол хуулийн байгууллагад хандаж болохгүй гэх маягийн ийм хууль санаачилна гээд ингээд яваад байна шүү дээ. Энэ бол бүр яав ч байж таарахгүй гэж хэлээд байгаа юм.

Тэр бол миний түрүүний хэлдэг дүлийдээ найддаг гэдэг шиг ийм бусдын дүйвээн дотор хулгай худлаа зүгээр хэчнээн жилээр хийгээд явдаг энэ улсуудад нэг сайхан боломж олгох гээд байна гэж би бол ингэж л ойлгоод байдаг хүн л дээ.

Г.Занданшатар: Ням-Осорын Учрал сайд асуултад хариулна.

Н.Учрал: Цахим орчин дахь гэмт хэрэг өдөр ирэх тусам өсөж байна.

Би өмгөөлөгч нартай хүртэл уулзсан. Энд ярьж болохгүй ч гэсэн олон хэргүүд байгаа. Хууль хяналтынхан ч гэсэн хэлсэн. Өсвөр насны хүүхдүүдийг цахимаар садар самуунд уруу татаад нүцгэн шалдан зургийг нь авдаг. Мөнгө төгрөг шантаажилдаг.

Өнөөдөр эцэг эхчүүд л бодох ёстой. Хүүхдүүд чинь компьютерынхоо цаана, гар утасныхаа цаана юу хийж байна гэж бодож байна. Хоёр тутам мэдээллийн нэг болгон нь садар самуун сурталчилсан, гэмт хэрэг сурталчилсан, өдөөн турхирсан шинэ нийгэм бүтэж байна шүү дээ.

Тэгээд өнөөдөр сэтгүүлч нарын эрхийг хамгаалахгүй байна гэдэг ийм буруу мэдээлэл явуулж байгаа юм. Хэвлэлийн эрх чөлөөг хаасан нэг үг, үсэг ч энэ дотор байхгүй шүү дээ.

Би бүр харин хэвлэл мэдээллийнхэнд хэлсэн. Та нарыг би редакцтай бол баталгаажуулж өгөх ёстой. Энэ Монголын төр. Энэ бол 10 хүн цалинжуулдаг хэвлэл мэдээлэл. Энэ чинь 130 мянган хүний дагагчтай нэг хүн ажиллуулдаг “пэйж” биш шүү дээ. Та нар. Үүнийг чинь ялгаж салгах ёстой шүү дээ.

Редакцтай бол редакцтайг нь ялгах ёстой шүү дээ гэж хэлж байгаа юм. Өнөөдөр цахим орчинд үйлдэгдэж байгаа гэмт хэргийн тоо сэтгэл сэрдхийлгэм мэдээнүүд байгаа шүү дээ.

2022 оны эхний 12 сарын 23-ны өдрийн байдлаар 34 мянга 960 гэмт хэрэг бүртгэгдсэний 34 хувь нь цахимаар үйлдэгдсэн. Эрүүгийн хуульд заасан 34 төрлийн гэмт хэргийн 7 мянга 657 буюу 90 хувь нь залилах байна шүү дээ. Цахимаар.

2.9 хүн цахим мэдээлэлд нь хууль бусаар халдсан. 126 худал мэдээлэл тараасан. 69 хувь нь цахимаар мөрийтэй тоглоом. 69 буюу 0.8 хувь нь мөрийтэй тоглоом зохион байгуулсан. Заналхийлсэн. Ийм сэрд хийлгэм жишээнүүд байна. Цахим орчинд үйлдэгдсэн хэргүүдийн 50 хувь нь л шийдвэрлэгдсэн.

Тэгэхээр энэ асуудал байгаа учраас бид үүнийг хурдан шийдэх ёстой л гэдэг утгаараа л би оруулж ирсэн юм. Яах вэ, зүгээр ингээд л нэг нэрээ мэдэгдэхгүй уул усны зурагтай хүмүүс янз бүрийн мэдээлэл явуулаад үр хүүхэд, ирээдүй хойчийг нь буруу хүмүүжүүлж байх вий гэдгээс анхаараасай гэж бодсон юм. Энд ямар нэгэн улс төржилт байхгүй. Хэвлэлийн эрх чөлөөг хаасан нэг үг, үсэг ч байхгүй.

Тийм учраас цахим орчин дахь зөрчилтэй контент гэдэг нь гээд бүр томьёолж бичсэн юм. 6 дугаар зүйл дээр.

Нэгд, Монгол Улсын төрийн бэлгэ тэмдгийг гутаан доромжилсон гэж. Нэг үг. Цахим сүлжээ ашиглаж залилахыг завдсан. Хүүхдийн бие махбод, оюун санаанд сөргөөр нөлөө үзүүлэхүйц дарамталсан, уриалсан, сурталчилсан, хүчирхийлэл, садар самууныг

сурталчилсан, хүнийг заналхийлэх, амиа хорлох, бие махбодод гэмтэл учруулахыг уриалсан. Мансууруулах эм, сэтгэцэд нөлөөлөх бодисыг сурталчилсан, хэрэглээг нь сурталчилсан, экстермист, террорист үйл ажиллагааг сурталчилсан, цахим гадуурхал бий болгосон, оюуны өмчийн эрхийн зөрчилтэй, хүүхдийг гуйлга гуйхад тэнэмэл, хараа хяналтгүй амьдрахад татан оруулсан, уриалсан гэсэн ийм л хэдэн зүйл байгаа шүү дээ.

Энэ юу юм бэ гэхээр энэ чинь фэйсбүүкийн өөрийнх нь тавьдаг коммунити стандарт. Үүнийг нь нийцүүлээд л тавьсан. Өөр юу ч энд хамаарахгүй.

Тэр байтугай энэ дотор тэр гүтгэж, доромжлохыг бид шийдэхгүй. Үүнийг бол тэр эрүү, зөрчлийн хуулиараа шийднэ. Яагаад энэ зөрчилтэй контент гэж зөвлөмж гаргах гээд байна вэ гэхээр энэ чинь явж явж байгаад гэмт хэрэг болчих вий гэдгээс сэргийлж байгаа шүү дээ.

Гэтэл тэр фэйсбүүк компани өнөөдөр бид нар луу хүсэлтээ явуулаад прокурорын дүгнэлт, шүүхийн шийдвэр иртэл чинь бид хараад байж байна гээд. Хэдэн сараар явдаг. Хэдэн сарын дараа шүүхийн шийдвэр нь очлоо гээд аль хэдийн нөгөө гэмт хэрэг, учруулж болох хохирол нь нийгмээр тэсэрчихсэн байдаг. Ингээд хүүхдүүд хохирдог, үр хойч маань хохирдог. Эх хэлээрээ бид ярьж болохоо больчихоод байна шүү дээ.

Өнөөдөр та бүхэн хар л даа. Эмэгтэй хүнийг ямар янз янзын хэллэгээр хэлдэг болчихсон байна. Энэ хүмүүс чинь. Эх хүнийг яаж хэлдэг болчихсон байна. Хүүхдүүдэд ямар их ёс бус хэллэгээр хүнийг доромжилж байдаг болчихсон байна. Энэ чинь цахим гадуурхал шүү дээ.

Г.Занданшатар: Н.Учрал гишүүн гүйцээж хариулъя. 1 минут.

Н.Учрал: Аль болгон бид ингээд суух юм бэ.

Тийм учраас би нэг зүйлийг хэлж байгаа. Намайг одоо янз бүрийн байдлаар хэлж ярьж байх шиг байна. Тэгэхдээ би Монгол төрд зүтгэж байгаагийнхаа хамгийн том гавьяаг би энэ удаа байгуулж байна гэж би итгэлтэй байгаа.

Өнөөдөр намайг шүүмжилж болох ч маргааш хойч үе маань үүгээр бахархах өдөр ирнэ гэж бодож байгаа.

Ирээдүй хойчийнхоо төлөө нэг ч гэсэн үйлдэл хийх цаг ирсэн. Нэг сар хойшлуул, нэг өдөр хойшлуул. Цахим залилан өдөр ирэх тусам өсөж байна. Цахим залилангийн хохирогчдын тоо тэр хохирлын хэмжээ 18 тэрбум төгрөгт хүрчихээд байна. Үүнийг хэн хариуцах вэ. Эсвэл нэг камер харахаараа болохгүй. Энэ болохгүй гээд дуугараад, массаа харж дуугараад. Эцсийн эцэст гэртээ зүгээр сууж байгаа, гэртээ энэ телевиз хараад сууж байгаа Монголын ард түмэн энэ хуулийг дэмжиж байгаа.

Г.Занданшатар: Ширнэнбаньдын Адьшаа гишүүн.

Уучлаарай. Бадмаанямбуугийн Бат-Эрдэнэ гишүүн 1 минут тодруулж асууя.

Б.Бат-Эрдэнэ: Баярлалаа. Би эхний асуусан асуултаа тодорхой хариулт авлаа. Сүүлийнх нь цаг хугацаа багтаагүй юу. Хариулт авсангүй.

Миний хэлээд байгаа юм бол энэ улс төрчид нийгмийн сүлжээ нь ерөөсөө энэ тролл хаягуудаас ингээд л гүтгээд

байгаа гээд. Ерөөсөө энэ бол хэвийн үзэгдэл гээд. Тэгээд нөгөө дүлийдээ найдаад гэдэг шиг ингээд үүнийхээ цаана. Би бүгдийг нь хэлэхгүй л дээ. Цөөхөн гаршсан хулгайч, луйварчин ийм этгээдүүд тэгээд л ерөөсөө л яах вэ ингээд бид нарыг чинь, энэ улс төрийн ажил хийж байгаа улсуудыг чинь ингээд гүтгээд байдаг юм шүү дээ гэсэн ийм маягаар ингээд л ард нь сугарч үлдээд байгаа байхгүй юу.

Тэгэхээр энэ хуулийн төсөл батлагдсанаараа энэ нөхдүүдийг хариуцлагажуулах, тодорхой болгох. Үүнийг анх нэрийг нь дэвшүүлсэн байдаг юм уу, тэр улс төрийн намууд нь шаарддаг шахдаг, эсвэл иргэд сонгогчид нь шаарддаг шахдаг. Чи Дорж ийм асуудалд холбогдсон байна. Үүнийгээ хар цагаанаар нь ялгуул гэж шаарддаг шахдаг ийм юм руу энэ хуулийн төсөл чинь.../минут дуусав/

Г.Занданшатар: Ням-Осорын Учрал гишүүн асуултад хариулна.

Н.Учрал: Төрийн албан тушаалтнуудыг болоод нийтийн албан тушаалтнуудыг хамгаалах хууль энэ биш. Харин ч улс төрчид янз бүрийн байдлаар тэр уул усны зурагтай янз бүрийн троллчид ажиллуулж бие биеийгээ гүтгэн харлуулдаг энэ байдал чинь яг үнэндээ улс төрчид л байгаа шүү дээ. Улс төрчдийн ард л энэ байна л гэж нийгэм шүүмжилж байна шүү дээ.

Тийм учраас өнөөдөр хэн гэдэг нь мэдэгдэхгүй хуурамч аккаунтуудаас салах цаг ирсэн.

Тийм учраас энэ хуулиар олон улсын тэр үйлчилгээ үзүүлэгч компаниуддаа баталгаажсан утасны дугаар, имэйл хаягаараа бүртгүүлэхийг л шаардана. Харилцаа холбооны хуульд ч

гэсэн бүртгэлтэй дугаараар л дугаар авдаг. Ингэж шаардаж байгаа.

Хоёрт, бие төлөөлөгчийн газраа энд байгуул гэж хүсэлт тавьж байгаа юм. 300 мянган хэрэглэгчээс дээш бол.

Тэгэхээр олон улсын тэр компани тайгаа хамтарч ажиллаад, энэ троллчдыг цэгцлэхийн төлөө. Фэйсбүүкийн энэ оны хамгийн том зорилт юм билээ. Том компанийнхан. Хуурамч аккаунтыг цэгцэлье гэж.

Г.Занданшатар: Хариулчихсан. Тийм ээ. Хариулах уу. Ширнэнбаньдын Адьшаа гишүүн.

Ш.Адьшаа: энэ хуулийн төсөл өнөөдөр Улсын Их Хурал дээр орж ирж бид хэлэлцэж байна.

Энд одоо түргэвчилсэн байдлаар орж ирсэн учраас л энэ их хардлага төрүүлж нийгэмд бас энэ сошиал, цахим орчинд ийм маргаан, янз бүрийн асуудал гаргаад байгаа нь их ойлгомжгүй байгаа юм.

Гэхдээ өнөөдөр хуульд заасан энэ цахим орчинд, цахим орчноор дамжиж Монголын нийгэм хар бараан сүүдэрт автсан ийм цаг үед бид амьдарч байгаа. Энд манай гишүүдийн яриад байгаа, үүнийг шүүмжлээд байгаатай би санал нэг байгаа.

Гэхдээ өнөөдөр ямар нэгэн хуурамч хаягаас бусдыг гутаан доромжилдог, хүчирхийлэл, эмх замбараагүй байдал ийм юмыг өнөөдөр бид залуу үедээ нийгэмд бий болгосон энэ асуудлыг цэгцлэх шаардлагатай байгаа. Шаардлагатай байгаа.

Түүнчлэн энэ цахим орчноос болж олон асуудалтай бид тулгарч байгаа.

Ирээдүйд, цаашид ямар асуудлаар тулгарах нь ч бид бас тодорхойгүй байгаа шүү дээ.

Өнөөдөр энэ мөрийтэй тоглоомд донтох асуудал байж байна. Түүнчлэн хүүхдүүд цахим тоглоом гээд л. Энэ мэтийн асуудлыг бид бас хязгаарлаж энд нийгмийн өмнө үүрэг хүлээх ёстой. Монголын төр. Үүнийг би ойлгож байгаа.

Өнөөдөр Н.Учрал руу их дайраад байна. Дайрна. Энэ их зөв юм хийсэн ч байж болно, буруу юм хийсэн ч. Энэ бол үүргээ биелүүлсэн.

Дээр нь өнөөдөр ингээд энэ эмх замбараагүй байдалд уриалаад өнөөдөр Арабын өнгөт хувьсгал гээд бид юу болж байсныг мэдэж байгаа шүү дээ. Энэ хэдэн жилийн өмнө болсон юм чинь өнөөдөр Монгол руу сүүдрээ тусгаж байна. Гэрлээ тусгаж байна.

Энд ганцхан яаралтай горимоор өнөөдөр орж ирж байгаа асуудал л их хардлагатай байгаа.

Дээр нь бид өнөөдөр үүнийг цэгцлэхгүй, ийм асуудлыг шийдэхгүй бол бид цаашдаа яах юм. Өнөөдөр ийм учраас үүнийг олон талаас нь ярилцаад, хэлэлцээд шийдэх ёстой.

Энд ийм асуудал бий болгоход Монголын төрийн эрх барих дээд байгууллага Их Хурлын бид ч гэсэн энд буруутай. Олон хэвлэл мэдээллийн байгууллагыг бий болгодог. Янз бүрийн хуурамч хаяг нээж бусдыг гүтгэдэг бүхэл бүтэн тролл хүртэл ажиллуулдаг шүү дээ. Энд нуух юм байхгүй.

Тэгээд энэ чинь эргээд улсаа залгих, ирээдүйгээ залгих мэдээллийн ийм муухай харанхуй байдал руу бид

түлхэхээс ард иргэдээ хамгаалах нь өнөөдөр Монгол Улсын эрх ашиг байгаа.

Энэ дээр бид манай гишүүдийн ярьж байгаа шүүмжлэлийг би 100 хувь хүлээж авч байгаа. Гэхдээ үүнийг бас Монгол Улсын нийт эрх ашгийн төлөө, монголчуудын сайн сайхны төлөө бид үүнийг шийдэх ёстой. Асуудалтай тулгарна. Үүгээр бүхэл бүтэн бизнес хийдэг, бүхэл бүтэн үүгээр амьдардаг бүхэл бүтэн ийм бүлэг тийм сүрэг бий болсон байна шүү дээ. Цахим сүрэг.

Бид үүнийг цэгцлэхгүй бол хэзээ ч цэгцлэх юм. Энэ бол миний Их Хурлын гишүүний байр суурь шүү. Үүнийг бас авах гээх ухаан.../минут дуусав/

Г.Занданшатар: Ням-Осорын Учрал сайд хариулъя.

Н.Учрал: Ш.Адъяаа гишүүнд баярлалаа.

Үндэсний аюулгүй байдлын төлөө хийж байгаа үйлдлээ л гэж би бодож байгаа.

2017 оноос хойш 10 хуулийн төсөл боловсруулагдсан. Ингээд мушгин гуйвуулаад нөгөө сандарч байгаа хүмүүс сандраад оройлон ороод ирэх болохоор эмээгээд улс төрчид тэр бүр хийж чадаагүй юм шиг байгаа юм. Би бол айхгүй. Энэ хуулийг гарснаараа нийгэм эмх замбараагүй байдлаасаа салж, нэр нүүрээ гаргаж үзэл бодлоо илэрхийлдэг эрүүл орчин бий болно. Нэр нүүрээ гаргаж шүү. Тийм.

Яах вэ. Олон хүн сандарч байна шүү. Сандарч байгаа хүмүүсийг нь хараад аваарай. Сандарч байгаа. Та нар нэр нүүрээ гаргаад хүнд үгээ хэлж, үзэл бодлоо илэрхийлэх чинь чөлөөтэй. Харин уул усны зурагтайгаар хүүхдүүдэд янз

бүрийн бэлгийн хүчирхийлэлд уриалдаг, садар самуунд уриалдаг, залилан дуурайлдаг энэ байдлаа зогсоох ёстой шүү. Энэ улс орны эрх ашиг шүү. Хэдий болтол бид улс төржих юм. Хэдий болтол өнөөдөр олон нийтийн сүлжээн дээр 5 хүн LIVE хийсэн дээр болоод зогсчих юм. Хэдий болтол ингэж ажиллах юм. Хэдий болтол дараагийн сонгуулиа боддог байх юм.

2024 онд яах вэ дээ, Н.Учрал энэ хуулийг хийсэн гээд нөгөө сандарч байгаа хүмүүс зэрэг зэрэг LIVE-даад би сонгуульд ялахгүй байж болно. Би бол дараагийн сонгуульд ялах бол миний ерөөсөө асуудал биш. Би төрд зүтгэсэн бол үүргээ биелүүлэе л гэж бодсон.

Цахим хөгжил, харилцаа холбооны яам энэ ажлыг л хийх ёстой.

Түүнээс биш намайг e-mongolia аппликэйшнийг хөгжүүл гэж хэлээгүй шүү дээ. Сая энэ хүүхдийн мөнгөн дээр харж байгаа биз дээ. Төрийн мэдээллийн сангуудын хоорондын зөрүүтэй мэдээллийн давхардал, технологид шилжихээр илэрч байгаа биз дээ. Хорин хэдэн настай төрийн төлөө зүтгэж байгаа хэдэн залуучууд өгсөн мэдээллээр нь тавиад өгөхөд бүгд зөрж байгаа биз. Бүгд давхардаж байгаа биз. Илчлээд өгч байгаа биз дээ.

Цахим хөгжлийн яам бол авлигалыг бууруулдаг, ил тод болох ёстой нийгмийг л бүтээх гэж байгаа яам. Дээрээс нь хүний эрхийг хамгаалах ёстой.

Цахим орчинд гэмт хэрэг үйлдэж болдог гэдэг ойлголт байхгүй биз дээ. Цахим орчинд үйлдэгддэг гэмт хэрэг гэж тусдаа байхгүй шүү дээ. Нүдээрээ хараад суух юм уу.

18 тэрбумын хохирол маргааш хэд болохыг хэн тооцох вэ. Хэн дээр хохирогчдын эрх ашгийг хамгаалах вэ. Төр нь нөгөө нэг эд чинь бужигнаад ирнэ гээд л айгаад суугаад байх уу. Эцсийн эцэст энэ хуулиар бид нэг ч эрүү, зөрчлийн хуулийг хөндөөгүй шүү дээ. Үүнийг хэн ч хэнийг ч аваачиж шоронд хийчихнэ гээгүй шүү дээ. Энэ хуулиар. Энэ хууль чинь зүгээр л төр соён гэгээрүүлэх үүргээ биелүүлэе гээд бүлэг оруулчихсан. Энэ хууль чинь зүгээр л нэг сувгаар тэр фэйсбүүктэйгээ олон нийтийн сүлжээтэйгээ харилцаа гэдэг сувгийг л тодорхой болгочихсон шүү дээ. Олон нийттэй харилцах нэгжээ байгуулаад гэмт халдлагатай тэмцье л гэж байгаа шүү дээ. Улс орон.

Өнөөдөр сая Орос, Украины нөхцөл байдлыг харж байгаа биз. Одоо тэр буу зэвсэг барьдаг дайн байхгүй шүү дээ. Энэ дэлхийд. Кибер орчинд л үүсэж байна.

Үндэстнийг мөхөөх хамгийн том бодлого гэдэг чинь кибер орчинд явж байна шүү. Ойлгох хэрэгтэй байх. Бид нар. Кибер орчинд дотор нь орж эмх замбараагүй байдал үүсгэж байж хагалан бутаргадаг тэр хаус төлөв байдалд шилжүүлдэг ийм гаднын бодлого чинь аль хэдийн ороод ирчихсэн шүү дээ. Кибер орчинд. Тэгээд хараад суух уу. Гэтэл 80 хувь нь сошиалаар дамжаад байдаг. Тэгээд нөгөө нэг хэд маань ойворголон ороод ирэх байх гээд айгаад татах уу. Одоо LIVE хийгээд намайг янз бүрээр яриад.

Битгий мушгин гуйвуул. Би энд хариуцлагаа хүлээж байна. Энэ хуульд хүний эрхийг хамгаалсан заалт 80 хувьтай, хохирогчдыг хамгаалсан заалттай. Энэ хуульд төрийн үүргийг тодорхой болгосон. Төрийн үүргийг. Төр ямар хариуцлага хүлээх юм. Хүний

эрхийг хамгаалахад. Хэвлэлийн эрх чөлөөг сөрсөн бүр нэг үг, үсэг ч байхгүй шүү. Харин ч үүний талд редакцтай хэвлэлүүд харин үйл ажиллагаа нь баталгааждаг эхэлнэ шүү гэдгийг хэлмээр байна.

Г.Занданшатар:

Даваажанцангийн Сарангэрэл гишүүн асуулт асууна.

Д.Сарангэрэл: Баярлалаа. Олон нийтийн сүлжээнд хүний эрхийг хамгаалах тухай хуулийн төслийг өнөөдөр тал талаас нь хэлэлцэж янз бүрийн байр суурь илэрхийлж байна.

Монгол Улсын Үндсэн хуулиар Монгол Улсын иргэн үгээ хэлэх, үзэл бодлоо чөлөөтэй илэрхийлэх эрхтэй.

Түүнээс гадна олон нийтийн сүлжээ гэдэг бол мэдээлэл авах, мэдээлэл өгөх нэг талбар. Түүнээс гадна энэ олон нийтийн сүлжээ бол хүн хоорондын харилцааны хэрэгсэл. Энэ утгаараа эрх чөлөө нь хумигдах ёсгүй гэж ойлгож байгаа.

Нөгөө талаас нь бас илэрхийлж болно. Тухайлбал, Евро, Ази олон улсын байгууллагаас 2023 оны олон нийтийг төөрөгдөлд оруулах хамгийн хүчтэй зэвсгээр хиймэл оюун ухаанд түшиглэсэн ийм нийгмийн сүлжээний асуудал гэдгийг бас тодорхойлчихсон байна.

Улс орнууд энэ кибер аюулгүй байдал чиглэлдээ нэлээн ингээд анхаарал хандуулж байна. Гэхдээ бид үүнийг аль аль талаас нь авч үзэх ёстой. Ялангуяа хэвлэл мэдээллийн хэрэгслийн чөлөөт байдал, редакцын бие даасан байдал руу халдсан, контентод нь нөлөөлөх гэсэн ямар нэгэн ийм оролдлого байж огт таарахгүй.

Яагаад нийгэмд хэвлэл мэдээллийн хэрэгслийн дунд ийм ойлголт бий болчхов оо.

Н.Учрал сайд бол бүх зүйлээ тайлбарлачихлаа. Би Хүний эрхийн Үндэсний Комисс хамгийн сүүлд нь энэ хуулийн хэрэгжилт дээр хяналт тавих, зөрчлийг нь арилгах үүрэг би Хүний эрхийн Үндэсний Комисс дээр ирнэ гэж бодож байгаа. Яагаад гэвэл энэ ерөөсөө цэвэр хүний эрхийн асуудал хөндөгдөж байгаа хуулийн төсөл.

Ж.Хунан дарга та энэ дээр ингээд хариулт өгөөч ээ. Хэрэв бид энэ хуулийн төслийг ингээд баталчих юм бол хэвлэл мэдээллийн хэрэгсэл болон ард иргэдийн Үндсэн хуулиар олгогдсон үг хэлэх, үзэл бодлоо чөлөөтэй илэрхийлэх эрхэд ямар нэгэн халдсан, хязгаарласан зүйл байна уу?

Өчигдөр бид бас 6.1 дээр ярилцсан. Үүнийг өнөөдөр засаж залруулаад ороод ирье гэсэн.

Ж.Эрхэмбаатар дэд сайдаас би энэ чиглэлд хариулт авмаар байна. Та нар ямар өөрчлөлт хийсэн бэ? Өчигдөр бас хэвлэл мэдээллийн хэрэгслийнхэн зүгээр нэг энэ асуудлаар яриагүй байх. Зөрчилтэй контентын тухай яриад байгаа юм. Контентыг хэн зөрчилтэй, хэн нь зөрчилгүй гэдгийг бас хэн нэгэн дуртай хүн нь тодорхойлохгүй.

Бүхэлд нь би ямар байр суурьтай байна вэ гэвэл үнэхээр өнөөдөр энэ хуулиар юу хийх гэж байна гэвэл хуурамч хаягаар нэр нүүргүй нийтийн сүлжээнд оролцож байгаа байдлыг зогсооё. Гэмт хэргээс урьдчилан сэргийлье. Хүнийг гүтгэн доромжилдог, гэмт хэрэгт уриалан дууддаг, нийгмийн эмх замбараагүй байдал үүсгэх гэсэн аливаа оролдлогод хуулийн хүрээнд

хязгаарлалт тавьж байна гэж ойлгож байгаа болохоос хүний эрхийг хязгаарласан ийм зүйл байхгүй гэдэгт итгээд дэмжих гээд сууж байгаа.

Энэ дээр би Хүний эрхийн Үндэсний Комиссоос баталгаа авмаар байна. Хэвлэл мэдээллийн хэрэгслийн үйл ажиллагаанд ямар нэгэн хязгаарлалт байх уу? Хүн өөрийнхөө биеэр үзэл бодлоо чөлөөтэй илэрхийлэх тэр боломж нь нээлттэй байгаа юу? Үүнийг та бүхнээс хариулт аваад дараа нь тодруулгаа хийе.

Г.Занданшатар: Н.Учрал сайд эхлээд хариулчих.

Н.Учрал: Д.Сарангэрэл гишүүнд баярлалаа. Би асуултад хариулъя.

Хэвлэл мэдээллийн байгууллагуудтай би сэтгүүлч нартай нээлттэй уулзалт хийсэн. Бүгдийг нь урьсан. Та бүхэн саналаа хэлээч ээ гэж уулзалт хийсэн. Тэр үеэр бас яг энэ асуултуудыг асууж байсан. Би өөрөө ч гэсэн хэвлэл мэдээллийн салбарт ажиллаж байсан.

Энэ хэвлэлийн эрх чөлөөг асар их хүндэтгэж явдаг хүн. Олон миний найз нөхөд хэвлэл мэдээллийн салбарт сэтгэл зүтгэл гаргаж ажиллаж байгаа.

Тийм учраас хэвлэл мэдээллийг маань харин энэ нэг хуурамч аккаунтууд гээд байгаа нөхдүүд үйл ажиллагаагаа явуулах нэр хүндийг нь унагачих вий гэдгээс би их эмзэглэдэг. Маш том редакцтай, үйл ажиллагаа явуулдаг, үндэслэлтэй, баримттай мэдээлэл дэвшүүлээд нийгэмд тавьдаг, эрэн сурвалжилт энэ сэтгүүлч нарын ачаар бид олон асуудлыг төр шийдэж чадаж байгаа. Энэ тэдний гавьяа. Тийм ч учраас тэр бол дөрөв дэх засаглал.

Тийм учраас өнөөдөр хэвлэл мэдээллийн эрх чөлөөнд энэ хууль огт алдаж болохгүй.

Тийм учраас зөрчилтэй контент гэдэг дээрээ бүр ингээд ялгаа биччихсэн юм. Энэ зөрчилтэй контент гэдгийг чинь би ингээд нэг тавьчихаад байгаа юм биш. Энэ олон нийтийн үйлчилгээ үзүүлэгч нарын тавигддаг коммунити стандарт. Угаасаа фэйсбүүк бидэнтэй бидэнгүй цахим гадуурхлыг зөвшөөрдөггүй. Угаасаа бидэнтэй бидэнгүй хуурамч аккаунтыг цэгцэлье гэж зорилт тавиад хиймэл оюун ухаанаар нэг аравны бараг тав, зургаан тэрбум аккаутыг устгачхаж. Өмнөх жилийн дотор. Хиймэл оюун ухаан ажиллуулаад.

Тэд нар юу гэдэг вэ гэхээр та нар ингээд хууль эрх зүйн орчин тодорхойгүй учраас бид монгол хэлтэй хүн хүртэл аваад ажиллуулаад энэ чинь үнэхээр садар самууныг сурталчилсан байна уу, үгүй юу. Тэр хязгаарлалт тавьдаг. Үүнийг та нартай та наргүй бид хийж байгаа гэж байгаа юм.

Тэгэхээр зөрчилтэй контент дотроо ингээд ангилаад үзчихээр үүнээс бусад нь хамаарахгүй.

Энэ хэлэлцүүлгийн явцад гишүүд санал гаргаж байсан. Гүтгэх, доромжлох байвал яасан юм бэ. Үгүй ээ. Энэ улс төрчдийг хамгаалсан хууль биш ээ. Энэ бол ирээдүй хойчоо хамгаалсан хууль.

Тийм учраас гүтгэх, доромжлох гэдэг шийдэж болохгүй ийм заалт хэрэггүй. Наадах чинь угаасаа Эрүүгийн хуулиар, Зөрчлийнхөө хуулиар явж байгаа юм гээд энд гүтгэх, доромжлох бүр нэг үг, үсэг ч тавиагүй.

Ерөөсөө тэр цахим сүлжээг ашиглаад тэр залилахыг завдаад байгаа үйлдлийг зогсоохгүй бол хохирол учирчихдаг. Жишээ нь, сая шүүхээс шийдэгдсэн хэрэг харсан. Тийм ээ. 22 мянган долларын нэг хэрэг сүүлд гарсан. Нүцгэн зургийг нь явуулж шантаажилж байгаад хүүхдээс. Тэгсээр байгаад энэ зургийг чинь тавина уу гэсээр байгаад. Нөгөө хүүхэд нь ээж, ааваасаа мөнгийг нь авч өгсөөр байгаад хорь гаруй мянган долларт хүрчихсэн. Ингээд сууж байна.

Эцэг, эхчүүд гэртээ орой ирэхэд хүүхэд нь гар утсаа оролдоод, компьютероо оролдоод юу хийгээд сууж байгааг нь мэдэж байна уу. Тэр байтугай энэ чинь мета верс гээд мета ертөнц амьдарч байна шүү дээ. Амьдарч байна шүү дээ, энэ хүүхдүүд.

Энэ орчин цаг чинь өөр ертөнцөд амьдарч байна шүү дээ. Өөр ертөнцөд. Та бид энд ингээд нэг юм яриад сууж байхад энэ ертөнц чинь өөр.

Тэгээд хэдэн хүн нийгмийг жолоодоод буруу, зөв юм руу татаад. Нэг хуулийн үг, үсгийг нь гаргаж ирэнгүүтээ мушгин гуйвуулаад буруу тайлбарлаад. Тэгээд Н.Учрал л энд нийгмийн дайсан болох гээд байгаа юм шиг.

Хэвлэлийнхэндээ би хэлье. Та нарыг би нэг үг, үсгээр ч энэ хуульд хориглоогүй шүү. Нэг үг. Хариуцлагатай хэлье. Харин олон нийттэй харилцах нэгжийг энэ хууль батлагдлаа бол би шууд нээлттэй сонгон шалгаруулна гэж бодож байгаа.

Хэвлэлийнхнийг төлөөлөн оруулчихъя. Хүний эрхийн комиссыг оруулчихъя. Сөрөг хүчний намуудаас оруулчихъя. Улс төрийн намын төлөөллийг нь оруулчихъя.

Гэхдээ мэдлэг чадвартай хүмүүсийг оруулчихъя. Өөрсдөө сонгон шалгаруулаад сонгочихъё. Тэгээд та нар маань харилц. Ингээд л нээлттэйгээр л асуудалд хандъя гэж байгаа юм.

Тэгээд тэр хүмүүс бас гуйвуулаад байсан учраас тэр 6.3 дээр. Тэр чинь уг нь нийтийн албан тушаалтан нь хувь хүний мэдээллийг зөвшөөрөлгүйгээр ашиглахыг хориглоно гэсэн үг шүү дээ. Хууль дээр Хувь хүний мэдээлэл хамгаалах хуульд тэгж байдаг. Одоо үүнийг яах вэ, хэлэлцүүлгийн явцад давхар хуулиар зохицуулагдаж байгаа учраас хасаад ороод ингээд ирчихсэн. Тэгээд ер нь бол хариуцлагатай хууль.../минут дуусав/

Г.Занданшатар: Ж.Эрхэмбаатар. 82.

Ж.Эрхэмбаатар: Д.Сарангэрэл гишүүний асуултад хариулъя.

Хуулийн төслийн 6.1-д зөрчилтэй контент гэсэн агуулгатай гол зохицуулалт болох энэ зөрчилтэй контентыг ялгаж өгсөн байгаа. Өөрөөр хэлбэл энэ ялгалт хийгдэхээс өмнө буюу одоо энэ хууль батлагдахаас өмнө ямар нэгэн байдлаар хуульд заасан үндэслэлээр тодорхой хүсэлтийг цензуртэй авдаг ийм эрх зүйн орчин огт байгаагүй. Өөрөөр хэлбэл хэн нэгэн албан тушаалтан өөрт таалагдахгүй байгаа зүйлээ устгуулъя гээд л хандаад л явж ирсэн.

Тэгэхээр энэ тодорхой зохицуулалт бий болсноороо тодорхой үндэслэлээр л хандана. Дур зоргын шинжтэй, тийм субъектив шинжтэй хүсэлтүүдийг огт авахгүй.

Энэ хууль боловсруулах явцад хэд хэдэн томьёоллууд дээр ярилцаж байгаад 6.1.1-ийг нэлээн өргөн хүрээтэй томьёолж орж ирсэн. Үүнд төрийн бэлгэ

тэмдэг, үндэсний өв соёл, зан заншил болон түүх, соёлын үнэт зүйлийг гутаан доромжилсон гэдэг агуулга тухайн контентод байвал энэ контентыг зөрчилтэй контент тооцохоор оруулж ирсэн.

Улсын Их Хурлын гишүүд болоод Байнгын хорооны бүрэн эрхийн хүрээнд тодорхой санал гараад Монгол Улсын төрийн бэлгэ тэмдэг гэдэг энэ заалт нь л үлдсэн байгаа.

Түүх, үндэсний өв соёл, зан заншилтай холбогдолтой гутаан доромжилсон хэсэг бол ингээд хасагдаад явчихсан байж байгаа. Уг нь хамгаалалтад байх ёстой гэж ингэж боловсруулж оруулж ирсэн.

6.1.3 дээр тодорхой зөрчлүүдийг мөн дурдсан. Үүнээс заналхийлэх гэдэг үйлдлийг нь, заналхийлсэн гэсэн үйлдлийг нь үлдээгээд, гүтгэх, доромжлох асуудал нь Эрүүгийн болоод Зөрчлийн хуулиар томилогддог гэдэг үүднээс хасчихсан байгаа.

Мөн зөрчилтэй контент гэдэг агуулгыг тодорхойлохдоо фэйсбүүк болоод Германы хуулиар хэд хэдэн асуудлыг анхаардаг.

Нэгдүгээрт, агуулга. Түрүүн 6.1.1 дээр дурдаад байгаа агуулга.

Мөн 6.2 дээр дурдаад байгаа зорилгыг нь хардаг гэж байгаа юм.

Тэгээд зорилгыг нь харах хүрээнд тэр мэдээллийг зориудаар зохион байгуулалтаар түгээж байна уу, үгүй юу. Тодорхой хэн нэгнийг ялгаварлан гадуурхах чиглэж зорилготой явж байна уу, үгүй юу. Эдийн засагт учруулах болоод хүний эрх, ашиг сонирхлыг хөндөх, нийгэмд үзүүлж байгаа сөрөг

нөлөөллийг анхаарч тооцсоны үндсэн дээр сөрөг агуулгатай зөрчилтэй контент гэж ингэж тодорхойлж шалгадаг. Тэгээд энэ зохицуулалтыг мөн хуульдаа суулгасан байгаа.

6.2.1 дээр нийт хэрэглэгчийн олон нийтийн сүлжээн дэх нөлөө бүхий байдлыг харгалзаж үзнэ гэсэн заалтыг хэлэлцүүлгийн явцад хасах санал гараад өнөөдөр санал хураагдах байх.

Энэ яагаад ийм заалт орж ирсэн бэ гэхээр энгийн иргэний үзэл бодлоо хэлж байгаа байдал, хор нөлөө, олон дагагчтай гэдэг юм уу, нийтийн албан тушаалтны хэлж байгаа үйлдэл, үйл ажиллагаа, хор нөлөө харьцангуй өөр байдаг. Эрүүгийн хуулийн концепц дээр ч энэ мөн ялгардаг. Харж үздэг. Одоо өөрөөр хэлбэл тухайн хүний хувийн байдлыг нь хүндрүүлэх болоод хөнгөрүүлэх нөхцөл байдал гэж үнэлдэг ийм хууль эрх зүйн орчин Монголд байдаг.

Тэгэхээр энэ байдлыг харгалзаж үзье гэсэн ийм заалт байсан.

Улсын Их Хурлын гишүүдээс гаргасан саналын хүрээнд Байнгын хороогоор энэ заалтыг хасъя гэсэн томьёололтой орж байсан.

Ингээд 6.3 бол уг нь маш хэрэгтэй заалт байсан гэж үзэж л бид оруулж ирсэн. Нийтийн албан тушаалтан өдөр тутам үйл ажиллагаа явуулахдаа хувийн хүний мэдээлэлтэй байнга харилцаж байдаг. Ингээд харилцаж байгаа мэдээллээ хэн нэгэнд ямар нэгэн зорилгоор нийтийн сүлжээнд тавиад байвал энэ нь өөрөө эргээд маш ноцтой үр дагавар үүсгэх эрсдэлтэй гэдэг үүднээс тухайн албан тушаалтны үйлдлийг нь хориглож бичсэн ийм заалт. Зүгээр энэ заалт бол одоо яг томьёоллоор

хасагдчихсан байгаа. Ийм заалтууд хасагдсан байгаа.

Хүний эрхийн Үндэсний Комисс Ж.Хунан дарга.

Ж.Хунан: Д.Сарангэрэл гишүүний асуултад хариулья.

Хуулийн төсөлтэй Хүний эрхийн Үндэсний Комисс их богино хугацаанд танилцсан байгаа. Анхаарах ёстой хэдэн асуудлууд байсан уу гэвэл байгаа. Байсан.

Өчигдрийн явцад санал солилцох Хүний эрхийн үндэсний комисс тодорхой саналуудыг гаргасан. Энэ саналуудыг үндэслээд хуулийн төсөлд өөрчлөлтүүд орсон гэж харж байна.

Хүний эрхийг хангах, хамгаалах асуудал бол төрийн үүрэг мөн. Төр энэ үүргээ бодит амьдрал дээр ч тэр, цахим орчинд ч хамгаалах ийм үүрэг хүлээсэн байгаа.

Энэ хүрээндээ энэ хуулийг гаргах хэрэгцээ шаардлага байгаа гэдгийг ойлгож байна. Өнөөдөр Хүний эрхийн Үндэсний Комисст ирж байгаа, олон нийтэд ил болж байгаа, бүртгэгдэж байгаа гэмт хэргүүдийг харах юм бол бүгд цахим орчинд үйлдэгдэж байна.

Энэ нь дээрээсээ илүү хор уршгийг бий болгож байгаа. Энэ бол бодит нөхцөл байдал мөн гэвэл мөн. Өнөөдөр цахим орчинд хүний эрхийг хамгаалах хэрэгцээ шаардлага байгаа гэвэл байгаа. Энэ хэмжээгээрээ хязгаарлалтыг тодорхой хэмжээнд тогтоодог. Тэгэхдээ хүний эрхийг хязгаарлах энэ асуудал бас тодорхой хэмжээнд зарим үндэслэлүүд дээр хийгдэх ёстой. Өөрөөр хэлбэл хүний бусдын эрх, хүний эрх, эрх чөлөө,

үндэсний аюулгүй байдал гэдэг ийм үндэслэлээр хүний эрхийг зарим тохиолдолд хязгаарлаж болдог. Ийм олон улсын болон дотоодын дүрэм журмууд үйлчилж байгаа.

Хүний эрхийн Үндэсний Комиссын зүгээс хязгаарлалтуудыг хэрэгжүүлэх процесст нь оролцох зохицуулалтыг оруулж өгсөн. Өөрөөр хэлбэл журамд нь Хүний эрхийн Үндэсний Комиссын саналыг заавал авч журмыг батлах гаргах. Дээрээс нь зөрчилтэй контентыг тодорхойлоход энэ зөвлөлд Хүний эрхийн Үндэсний Комиссын гишүүн орох гэдэг ийм саналууд тусгагдаад хуулийн төсөлд орсон байгаа гэдгийг хэлье.

Г.Занданшатар: Даваажанцангийн Сарангэрэл гишүүн тодруулж асууна.

Д.Сарангэрэл: Ямар ч тохиолдолд Олон нийтийн сүлжээнд хүний эрхийг хамгаалах тухай хууль маань өөрөө Үндсэн хуулиар олгогдсон үг хэлэх, үзэл бодлоо чөлөөтэй илэрхийлэх энэ эрхийг ямар нэгэн байдлаар хөндөж болохгүй гэдгийг Та бүхэн маань мэдэж байгаа. Тийм ээ. Энэ хуульд ч гэсэн би тийм заалт байхгүй гэдгийг сая Хүний эрхийн Үндэсний Комисс болон Н.Учрал сайдын хэлсэн үгнээс ойлголоо.

Хуурамч хаягийн ард хулчгарууд нуугддаг. Тэгэхээр энэ хуурамч хаягийг хэрхэн яаж хязгаарлах гэж байгаа вэ? Үүний тооцоолол, төсөөлөл нь ямар байгаа вэ?

Хэрвээ үүнийг зохицуулж чадах юм бол олон нийтийн сүлжээ эрүүл болох. Хэн ч бай хэний ч талаар өөрийнхөө нэр нүүрээр үзэл бодлоо чөлөөтэй илэрхийлэх, шүүмжлэх бүрэн

эрх нь нээлттэй байх ёстой. Энэ хуулиар би энэ эрх нээлттэй хангагдаж байгаа гэж ойлгож байгаа. Үүн дээр би бас баталгаажуулсан ийм үг авмаар байна.

Г.Занданшатар: Ням-Осорын Учрал сайд хариулъя. Цахим хөгжил, харилцаа холбооны сайд.

Н.Учрал: Зарим улсад бүр цахим мөрдлөгийн хууль байдаг юм байна.

Энэ хууль бол ерөөсөө тийм нөгөө хэрэг хянан шийдвэрлэх гээд байгаа, эсвэл одоо нэг тийм хэргийг илрүүлэх гээд байгаа хууль ерөөсөө биш.

Нөгөө цахим орчинд зөрчилтэй контентууд нь явж байгаад гэмт хэрэг болчих вий гэдгээс л урьдчилан сэргийлээд хор хөнөөлийг эртхэн бууруулах ийм л зорилготой хуулиа гэж хэлэх ёстой байх гэж би бодож байна. Өдөрт фэйсбүүкт 2 тэрбум хүн хандаж байгаа.

Тэгэхээр ер нь цаашдаа бид энд хүний эрхийг хамгаалсан заалтуудыг оруулаад. Тэгээд дээрээс нь энэ олон нийттэй харилцах нэгж нь зүгээр зөвлөмжүүдээ гаргаад эрх бүхий байгууллагуудаа ч гэсэн, тэр ногоон сувагтаа ч гэсэн, үйлчилгээ үзүүлэгч нартаа ч гэсэн туслалцаа үзүүлээд л ингэж ажилладаг ийм олон нийтийг хамарсан хараат бус зөвлөлтэй байгууллага ажиллана.

Энд нэг их одоо тийм өөр хардах сөрдөх юм байхгүй.

Г.Занданшатар: Жаргалцэнгэлийн Эрхэмбаатар. Цахим хөгжил, харилцаа холбооны дэд сайд Ж.Эрхэмбаатар хариулъя. 82.

Ж.Эрхэмбаатар: Тэгэхээр Д.Сарангэрэл гишүүний асуултад хариулъя.

Хуурамч хаяг буюу эзэн бие нь тодорхойгүй хаягаас тодорхой зөрчил, гэмтлүүд байнга явдаг. Өөрөөр хэлбэл өсвөр насны үеийн хүн болж ингэж хоорондоо харилцаа үүсгэх байдлаар гэмт хэргээ үйлдэж байсан хэд хэдэн тохиолдол, кэйсүүд энд танилцуулагдаж байгаа.

Хуурамч хаягтай тэмцэхийн тулд нэгдүгээрт ногоон сувгаараа олон нийтийн сүлжээ эрхлэгч нартай албан ёсны ойлголцдог харилцаатай болно гэж эрхийн үндсийг энэ хуулиар тавьж байгаа.

Нэг үйлчилгээ эрхлэгч хэрэглэгч бол хэдэн ч хаягтай байж болно. Үүнийг хязгаарласан зохицуулалт байхгүй. Хязгаарлаж болохгүй. Фэйсбүүк бол үүнийг зөвшөөрдөггүй. Хуурамч хаяг гэдэг нь ингээд хиймэл оюун ухаанаар зориуд зохион байгуулалттай үүсгэсэн ч хаяг байдаг. Нэг бол тодорхой ашигладаггүй хаяг байдаг. Нэг бол оруулж байгаа мэдээлэл нь Монгол Улсаас оруулж байгаа боловч байршил нь өөр газар нутагт, өөр улсад.../минут дуусав/

Г.Занданшатар: Гүйцээгээд хариулчихъя. Ж.Эрхэмбаатар. 82.

Ж.Эрхэмбаатар: Оруулж байгаа мэдээлэл нь өөр улсаас оруулаад байдаг. Хаягийн бүртгэл нь, дугаар хийсэн дугаар нь өөр улс гэх мэтчилэн ингээд янз бүрийн шалгуураар хуурамч хаягийг олж илрүүлдэг. Энэ систем нь фэйсбүүк дээр ажиллаж байгаа. Энэ системтэй хамтарч ажиллах буюу илрүүлнэ гэсэн үг.

Зөрчилтэй контент гэж хэлж байгаа, тооцож байгаа боловч бусад нь зөрчилгүй байхгүй юу.

Өөрөөр хэлбэл баталгаатай хаяг гэж үзэж байгаа бол баталгаагүй хаягийг нь хуурамч гэж хаана. Баталгаатай хэсгийг нь харин баталгаатай гэдгийг нь хэлнэ буюу иргэд, хэрэглэгч нар ороод мэдээлэл авахдаа баталгаатай мэдээлэл авах эрхээр хангагдах ёстой. Өөрөөр хэлбэл энэ эх сурвалж нь баталгаатай гэдгийг баталгаажуулж өгөөд цэнхэр хаяг тэмдэгтийг нь өгнө.

Ингээд улмаар фэйсбүүктэй хамтарч ажиллах байдлаар тодорхой системийн технологийн дэвшлийг нь авах байдлаар энэ хаягтай явна.

Фэйсбүүкт харагддаг мэдээллийн урсгалууд байдаг. Энэ хаяг хаанаас мэдээлэл оруулж байна, хаана байна гээд. Өөрөөр хэлбэл бидэнд огт харагдахгүй мэдээллийг мөн фэйсбүүктэй хуваалцах бололцоог нь энэ хуулиар бий болгоно л гэж найдаж байгаа.

Тэр мэдээлэл бол мэдээж нөгөө хохирогчийг хамгаалахын тулд тэр гэмт хэрэгтнийг олж илрүүлэхэд тустай болно.

Тэгээд ер нь хаанаас ямар төрлийн зориулалт, зохион байгуулалттай яаж зохион байгуулагдаж энэ гэмт хэрэг үйлдэгдэж, энэ хандлага үйлдэгдэж байна гэдгийг тодорхой мэдээллүүд нь авна гэх зэрэг үр дүнг хүлээж байгаа юм.

Г.Занданшатар: Цэрэнжамцын Мөнхцэцэг гишүүн асуулт асууна.

Ц.Мөнхцэцэг: Тэгэхээр олон нийтийн сүлжээнд хууль гарган тодорхой мэдээллийг хязгаарлах энэ үйл явц маань нэг талаас тухайн цахим орчинд ямар нэгэн халдлага, тэгээд цахим гэмт хэрэг

зэрэгт золиос болж хохирч байгаа хүмүүсийн эрхийг хамгаалж байгаа мэт боловч нөгөө талаас үзэл бодол илэрхийлэх эрх чөлөөг хязгаарлаж болохгүй юм.

Энэ дээр онцгойлон анхаарах ёстой. Өчигдөр би бас энэ талаар үг хэлсэн. Тэр иргэний болон улс төрийн эрхийн тухай олон улсын фактын 20 дугаар зүйлд яг үзэл бодлоо илэрхийлэх эрхийг хязгаарлах үндэслэлийг зааж өгсөн байгаа.

Энэ бол Монгол Улсын Үндсэн хуулиар баталгаажсан байдаг. Тухайлбал фактад энэ дайсагналцах, хүчирхийллийг өдөөн турхирдаг, үндсэрхэх үзлээр болон арьс өнгөөр болон шашин шүтлэгээр үзэн ядах байдлыг дэмжсэн аливаа ухуулгыг л хуулиар хязгаарлана гэж байгаа юм.

Тэгэхээр өөрөөр хэлбэл цахим орчинд мэдээллийг зохицуулах энэ хууль маань зөвхөн эдгээр үндэслэлээр буюу хуульд заасан үндэслэлээр л тодорхой хязгаарлалт хийх боломжтой.

Тэгээд манай Үндсэн хуульд одоо яг энэ үзэл бодлоо илэрхийлэх, эрхийг хязгаарлах, хүний эрх хязгаарлан хэд хэдэн зарчмуудыг тусгасан байдаг. Тухайлбал, энэхүү хязгаарлалт нь үндэсний аюулгүй байдал, бусад хүний эрх, эрх чөлөө, эсвэл нийгмийн дэг журам, ашиг сонирхлыг хамгаалахын тулд хийгдэж байгаа бол. Хүний эрхэд тавьж байгаа аливаа хязгаарлалтыг хуулиар тодорхой зааж өгөх ёстой. Энэ хязгаарлалт маш тодорхой байх ёстой.

Түүнээс биш хэн нэгэн албан тушаалтан байна уу, хэн нэгэн этгээд энэ хуулийн заалтыг үндэслэн субъектив болон улс төрийн эрх сэдлээр хүний эрхийг хязгаарлах, үзэл бодлоо

илэрхийллийг хориглох байж болохгүй юм.

Дээрээс нь хараат бус шүүхээр хянагддаг байх ёстой. Хязгаарлалт нь яг тухайн тэр үйлдэлд буюу тохирсон зайлшгүй шинжтэй байх ёстой зэрэг ийм зарчмуудыг энэ хуульдаа хэр тусгасан юм бол оо?

Төслийг тухайлан асуух юм бол төслийн 6.1 дээр хүний заналхийлсэн, залилсан, уриалсан, сурталчилсан гэх мэт буруутай үйлдлүүдийг зөвхөн шүүхээр тогтоох ёстой. Энэ бол шүүхээр тогтоох ёстой буруутай үйлдэл байгаа.

Гэтэл энэ буруутай үйлдлийг тэр Нийтийн төв болон одоо энэ Харилцаа холбооны тухай хууль, Кибер аюулгүй байдлын тухай хуульд орж байгаа тодорхой төрийн агентлагууд тогтоох гээд байна. Өөрөөр хэлбэл шүүхээр тогтоох ёстой эрхийг нь тодорхой байгууллагууд авчхаад байна. Энэ маань хараат бус шүүхээр шийдэх ёстой энэ механизмыг чинь зөрчөөд байгаа юм биш үү.

Хоёрдугаар асуулт нь, Кибер аюулгүй байдлын тухай хуулийн 21.2.8-д нэг ийм шинэ заалт оруулж байгаа.

Олон нийтийн сүлжээнд хүний эрхийг хамгаалах тухай хуулийн 6.1.7-д заасан агуулга бүхий зөрчилтэй контентыг илрүүлэх, таслан зогсоох зорилгоор хуульд заасны дагуу зохих арга хэмжээ авах бөгөөд уг арга хэмжээг хэрэгжүүлэхдээ Хүний эрхийн Үндэсний Комиссын саналыг үндэслэн Кибер аюулгүй байдлын зөвлөл тогтооно гэж.

Тэгэхээр энэ цахим орчинд үзэл бодлоо илэрхийлэх эрхийг одоо ингээд тодорхой субъектив нөлөөллөөр буюу улс төрийн сэдлээр, улс төрийн

зорилгоор хаах, хязгаарлах үндэслэл болчихвий гэдэг ийм болгоомжлол байна. Энэ яг Кибер аюулгүй байдлын тухай хуульд орж байгаа.

Энэ хоёр дээр хууль санаачлагч болон энэ ажлын хэсгээс хариулт өгмөөр байна.

Г.Занданшатар: Энэ хариултын дараа санал хураалт явуулна. Асуулт хариултын цаг дуусна. Гишүүд чуулганы танхимд цуглана уу.

Ням-Осорын Учрал сайд хариулна.

Н.Учрал: Ц.Мөнхцэцэг гишүүний асуултад хариулья.

Яг таны ярьж байгаа иргэний болон улс төрийн эрхийн тухай фактад заасан асуудлыг л энд оруулсан. Үг хэлэх, үзэл бодлоо илэрхийлэх нэг үг, үсэг ч байхгүй. Би тэрийг хариуцлагатай хэлье.

Хоёрт, зөрчилтэй контент гэж үзэж байгаа нь бол олон нийтийн үйлчилгээ үзүүлэгч нарын тавьдаг коммунити стандартад нийцүүлсэн. Цахим гадуурхлыг, цахим залилан болж болзошгүй байдлыг гэж. Тэгээд хэд хэдэн заалт л байгаа.

Тэгэхээр эндээс юу гэж томъёолох ёстой вэ гэхээр энэ олон нийттэй харилцах нэгж гэдэг чинь та нар нэг л юм ойлгоорой. Өөр зөрчил, эрүү, өөр тэр процессыг ямар ч хуульд өөрчлөлт ороогүй.

Олон нийттэй харилцах нэгж гэдэг байгууллага хэн нэгнийг буруутайг тогтоох ямар ч бололцоо байхгүй. Үнэхээр тэр садар самууныг сурталчилсан, үнэхээр тэр цахим

гадуурхал бий болгосон постыг нийтлэлээ буюу энэ хууль дээр контент нийтлэх гэж байгаа юм. Түүнийг нь шэйрлэхийг нь түгээх гэж байгаа юм. Тэгэхдээ зөвхөн нийтэлсэн буюу анхны эх сурвалж нь хаанаас гарсан бэ. Тэр нь үнэхээр садар самууныг сурталчилсан байна уу гэдэг хэсэг дээр тэр олон нийттэй харилцах нэгж буюу тэр хэвлэлийн төлөөлөлтэй, хүний эрхийн хамгаалагчийн төлөөлөлтэй, тэр мэргэжлийн холбоодын төлөөлөлтэй зөвлөл нь хуралдаад энэ үнэхээр одоо ингээд зөрчилтэй контент мөн гээд зөвлөмж л гаргана. Өөр энд хаах ямар ч эрх зүйн чадамж байхгүй. Энэ нэгжид. Тийм боломж ч байхгүй. Технологийн асуудлыг энэ нэгж шийдэж чадахгүй.

Аваад яах вэ гэхээр хууль хяналтын байгууллагын шалгах асуудал байна гээд л явуулна.

Тэгэхээр та бүхэн ойлгоорой. Нэгж бол ямар ч тийм шүүхийн шийдвэр шиг ч юм уу, ямар нэгэн тийм юм байхгүй шүү дээ. Зүгээр контент дээр нь эрх бүхий байгууллагад явуулна. Эсвэл тэр олон нийтийн үйлчилгээ үзүүлэгч нарт явуулна. Эсвэл ногоон суваг руу явуулна.

Тэгээд тодорхой тэр байгууллагууд нь дахиж хянаж хэлэлцээд шийдвэрлэнэ. Гол нь энэ иргэдийнхээ хүсэлт, гомдлуудыг тэд нар аваад ингээд ажиллаж байх л ийм л механизмыг л бий болгох гээд байгаа. Үүнийг дагаад соён гэгээрүүлэх ажил явах ёстой. Тэр нэгжээр дамжуулаад.

Сая Давост болсон Эдийн засгийн форумын үеэр энэ Фэйсбүүкийн Олон улсын асуудлыг эрхэлсэн Ерөнхийлөгч Ник Клегг /Nick Clegg/ гэж хүн хэлсэн байна.

Олон нийтийн сүлжээний зохицуулалтыг Америкийн баруун эрэгт байгаа нийтийн сүлжээний компаниудын инженер биш тухайн улс орны ард иргэдээс сонгогдсон хууль тогтоогч нар нь хуулиараа зохицуулах ёстой. Энэ хуулийнх нь дагуу технологийн компанийн хувьд бид дэмжлэг үзүүлж хамтарч ажиллана л гэж хэлсэн.

Энэ шинэ тутам ерөөсөө биш шүү дээ. Европын Холбоонд хэрэгжиж л байгаа хуулиуд, актууд байна, Германд, Японд хэрэгжиж л байгаа актууд байна. Үүнд нь нийцүүлээд л бусад орны жишгийн дагуу л оруулж ирсэн.

Түүнээс биш энэ нэг их тийм дэлхийд байхгүй юм би гаргаж ирчхээд л яриад байгаа юм ерөөсөө байхгүй. Үүний чинь цаана олон улсын байгууллагуудтай ажиллах хугацаа хэрэгтэй. Олон улсын байгууллагууд нь санал хүсэлтээ тавина. Хамтарч ажиллана гэдэг утгаараа энэ хууль чинь өөрөө тэр иргэний болон улс төрийн эрхийн тухай фактуудыг олон улсын гэрээ конвенцуудад нийцсэн байх ёстой учраас энэ өөрөө Цахим мөрдлөгийн хууль ерөөсөө биш байх ёстой гэж би ойлгосон юм.

Түүнээс биш олон гишүүдийн олон хуулиуд дунд бүр Эрүүгийн хууль, Зөрчлийн хуулиар дагуулчихсан боломжгүй юмнууд зөндөө байсан. Харин эд нарыг нь болиод энэ боломжгүй гээд ингээд шийдсэн. Жишээ нь, өмнө нь би нэг хүүхдийг тэдгээрийн хүмүүжилд сөрөг нөлөө үзүүлэхүйц мэдээллээс хамгаалах хууль гээд боловсруулаад би С.Одонтуяа гишүүнд өгч байсан.

Тэгээд би О.Цогтгэрэл даргад Кибер аюулгүй байдлын орчин нөхцөлийн талаар ярих нь илүүц. Одоо надаас илүү технологи мэддэг хүн.

Тэгээд би Ардчилсан намынхаа гишүүдийг энэ асуудлыг эрүүлээр хараад хамтдаа харин хэрэгжүүлбэл гэж хэлэх гээд байгаа юм. Энд улс төрийн нам хамаагүй. Үүнийг харин бүр дараа долоо хоногоос би О.Цогтгэрэл даргатай хамт Сингапурт Фэйсбүүкийн Азийн захиралтай очиж уулзмаар байна.

Ингээд нийгмийнхээ төлөө, үндэсний эрх ашгийнхаа төлөө бүгдээрээ хамтраад ажиллачихъя. Энэ эрүү, зөрчил, хэвлэлийн эрх чөлөөг ямар нэгэн асуудал хөндөөгүй шүү. Түүнийг Та бүхэн ойлгоорой.

Г.Занданшатар: Ажлын хэсгээс Жаргалцэнгэлийн Эрхэмбаатар дэд сайд. Цахим хөгжил, харилцаа холбооны дэд сайд.

Ж.Эрхэмбаатар: Тэгэхээр хүний эрхийг зөвхөн хуульд заасан үндэслэлээр хязгаарлах ийм боломж байгаа. Энэ хууль гол нь тэр үндэслэлийг бий болгох гэж байгаа юм.

Өөрөөр хэлбэл энэ хууль байгаагүй өнөөдөр ямар нөхцөлд бид ажиллаж байна вэ гэхээр хэн нэгний дур зоргоор хэн нэгэн албан тушаалтны хүссэнээр зөрчилтэй, зөрчилгүй гэдэг ангилалд чинь хийж, тодорхой үндэслэлүүдийг зааж өгснөөр үндэслэл бий болох юм.

Хоёрдугаарт, Олон нийтийн зөвлөл зөрчилтэй контент гэдэг зүйлийг тогтоох чиг үүрэг хэрэгжүүлэхгүй. Иргэн өөрөө энэ хуулийн аль хэсэгт зааснаар өөрийн эрх ашиг хөндөгдөөд байгаа юм бэ гэдгийг тодорхойлоод хүсэлт, гомдлоо гаргана.

Ингээд хүсэлт гомдол гаргаад ирэхэд тухайн Олон нийтийн зөвлөлийн дэргэдэх нэгж маань хүсэлт, гомдлыг

хүлээж аваад мэргэжил, арга зүйн зөвлөгөө өгөөд цаашид мэргэжил, арга зүйн зөвлөгөө өгөөд шийдвэр гаргаж байгаа юм. Үнэхээр манай хуулийн энэ заалтад заасан контентын агуулгатай байна гэж иргэний хэлж байгаа зүйл нь үндэслэлтэй байна.

Тийм учраас энэ хүсэлтийг нь цаашаа үйлчилгээ эрхлэгч рүү явуулах юм. Ногоон сувгаараа дамжуулаад. Ингээд эцсийн дүндээ яг тэр контентыг устгах, үзэлтийг нь хязгаарлах шийдвэр нь тэр Олон нийтийн зөвлөлөөрөө дамжаад үйлчилгээ эрхлэгчид үүрэг болж очоод олон нийтийн сүлжээ эрхлэгч маань өөрөө энэ шийдвэрийг гаргаад хаах юм.

Энэ процессыг иргэн хийхдээ хоёр хувилбар байгаа юм.

Нэгдүгээрт, шууд өөрөө тэр үйлчилгээ эрхлэгчид хандах боломж байгаа. Ингээд хандахдаа бид бүхэн мэддэг. Жишээ аваад үзэхэд фэйсбүүк дээр тухайн контентыг болоод аккаутыг буюу хаягийг репорт хийдэг ийм тохируулга байдаг. Энэ тохируулгаараа өөрөө шууд хандах боломж нээлттэй. Нэг бол ногоон сувгаар дамжуулж хандана гэж.

Тэгэхээр энэ Олон нийтийн зөвлөлийн дэргэдэх нэгж маань өөрөө үнэн зөвийг тодорхойлоод л, гэм буруутайг тодорхойлоод л, шалгаж тогтоох гэхээсээ илүүтэйгээр ийм үүрэг хэрэгжүүлэхгүй. Ирсэн мэдээллийг хэлбэр, форматын хувьд урьдчилаад үйлчилгээ эрхлэгчидтэй тохирчихсон тэр зөв оновчтой агуулгыг нь тодорхой шалгууртай формат үүсгээд яг түүний дагуу бөглөж мэдээллийг нь тусгаад л цаашаа явуулах бараг ийм операторын л үүрэг гүйцэтгэх хэмжээнд л чиг үүрэг нь тодорхойлогдсон байгаа.

Тэгэхээр гэм бурууг тодорхойлох болоод бусад шүүх хэрэг хянан шийдвэрлэх ажиллагаатай ямар нэгэн байдлаар холбогдохгүй. Тэр хэрэг хянан шийдвэрлэх ажиллагааны эрх олж авсан шүүхийн эрхэд ямар нэгэн байдлаар хөндсөн, зөрчсөн, өөрчилсөн зүйл төсөлд тусаагүй байгаа.

Г.Занданшатар: Одонгийн Цогтгэрэл гишүүн. Ардчилсан намын бүлгийн дарга.

О.Цогтгэрэл: Би завсарлагатай холбогдуулж үг хэлэх ёстой.

Яагаад дахин дахин завсарлагын тухай яригдаад байна вэ гэвэл яг энэ асуудал дээр, энэ хуулийн төсөл дээр маш олон тийм яагаад гэдэг асуултууд гараад байгаа юм.

Би цөөхөн ганц хоёрыг нь хэлье. Энэ хуулийг яагаад маш яаралтай горимоор ороод 02 сарын 01-нээс хэрэгжих ёстой юм бэ. Энэ үнэхээр өнөөдөр тийм нийгмийн асар тулчихсан, эдийн засгийн тулчихсан энэ олон асуудлуудаас эрэмбэ дараагаараа үнэхээр ийм өндөр асуудал мөн үү. Гурван хоногийн дотор батлаад дахиад гурав, дөрөвхөн хоногийн дотор хэрэгжиж эхлэх ёстой гэдэг. Яаралтай горим. Энэ жишээ нь олон нийт эргэлзэж байна. Гишүүд ч эргэлзэж байна.

Хоёрдугаарт нь, яг яагаад цахим сүлжээг хянах гээд байгаа юм бэ. Нөгөө нуухыг нь авах гээд нүдийг нь сохлов гэдэг гоё зүйлүүдийн тухай ярьж байгаад үүний цаана цахим сүлжээг хянах маш субьектив олон зүйл, заалттай. Хэн хэзээ, яаж хэмжиж тэр буруу агуулгатай контент гэдгийг хэн тогтоох гээд байгаа юм. Яагаад цахим сүлжээг хянах гээд байгаа юм.

Үндсэндээ жагсаал цуглаан гэдэг зүйлийг яг одоо ингэж маш яаралтайгаар хянах ийм бололцоог энэ хуулиар авах гээд байгаа юм. Нийтийг хамарсан эмх замбараагүй байдал үүсэж болзошгүй нөхцөлд цахим сүлжээг хаана. Болзошгүй гэдгийг нь хэн тодорхойлж байгаа юм. Ямар дарга тодорхойлох юм. Энэ хуулиас гадуур журмаар тодорхойлох юм уу. Гэх мэтийн. Яагаад 02 сарын 01-нээс юм. Гэх мэтийн маш олон яагаад гэдэг асуултууд энэ хуулийн төслийн олон зүйл, заалтын ард байна.

Тэгээд нийтэд нь дүгнээд хэлэхэд үүнийг олон нийтийн сүлжээнд Хүний эрхийг хамгаалах хууль гэхээсээ илүүтэйгээр олон нийтээс төр, засгийг хамгаалах хууль. Төр, засгийг олон нийтээс хамгаалах ийм утга агуулгатай. Төр, засаг гэдгийн цаана дарга нарыг олон нийтээс хамгаалах гэдэг ийм агуулгатай хуулийн төсөл явчихлаа гэдэг ийм л байр суурийг олон нийтийн сүлжээ ч илэрхийлж байна. Салбарынхан ч оролцож байна. Ардчилсан намын бүлэг ч бас яг ийм л байр суурьтай байна.

Тэгээд түрүүн тав хоногийн завсарлага хүсэхэд Улсын Их Хурлын дарга үдээс хойш гэдэг хугацаа өгсөн. Ардчилсан намын бүлгээс Улсын Их Хурлын тухай хуулийн дагуу дахин 3 хоногийн завсарлага хүсье.

Г.Занданшатар: Ардчилсан намын бүлгийн дарга Одонгийн Цогтгэрэл гишүүн үдээс өмнө бол үдээс хойших хүртэл буюу 14.00 цаг, 2 цагийн завсарлага авсан.

Тэгээд энэ журмаараа авсан завсарлагаас завсарлагын хугацаа сунгах бол хоёр дахин бага хугацаагаар сунгадаг. 2 цагийн завсарлага авсан. Одоо 1 цагийн завсарлага өгье.

Журмаараа 1 цагийн завсарлага өгөх юм байна. 1 цагийн дараа 16 цаг 30 минутад санал хураалтаар үргэлжилнэ.

Гишүүд асуулт асууж, хариулт авч, үг хэлж дууссан байгаа.

Тэгээд 16 цаг 30 минутаас чуулганы энэ асуудлаа үргэлжлүүлэн хэлэлцэнэ. Завсарлага өгсөн учраас.

Түүний дараа хуулийн төслүүдийг эцэслэн батлах учраас гишүүд ирцээ

бүрдүүлэх хэрэгтэй. Хуулийн төслүүд эцэслэн батална.

Үүний дараа чуулганыг хааж гишүүд тойрогтоо ажиллаж, эрх зүйн шинэтгэл хийх 10 багц хуулиудын талаар ард, иргэдээ сонсох, ард түмнээ сонсох үйл ажиллагааг энэ нэг дэх өдрөөс эхлүүлэх учиртай. Ийм учраас чуулганыг завсарлуулах, чуулганы хаалтын үйл ажиллагаатай.

Гишүүд тийм учраас 16 цаг 30 минутад бүрэн бүрэлдэхүүнээрээ чуулганы танхимд цуглана.

ЗАВСАРЛАГА

Олон нийтийн сүлжээнд хүний эрхийг хамгаалах тухай хуулийн төсөл болон хамт өргөн мэдүүлсэн хуулийн төслүүд /Засгийн газар 2023.01.18-ны өдөр өргөн мэдүүлсэн, эцсийн хэлэлцүүлэг/ үргэлжлэл/

Г.Занданшатар: 2023 оны 01 дүгээр сарын 20-ны өдрийн үдээс хойших хуралдаан үргэлжилж байна.

Төслийн хэлэлцүүлэг явагдаж, асуулт хариулт авч дууссан.

Ардчилсан намын бүлгээс завсарлага авсан. Завсарлагын хугацаа дууссан байна.

Завсарлагын хугацаа дууссантай холбогдуулж Улсын Их Хурлын гишүүн, Ардчилсан намын бүлгийн дарга Одонгийн Цогтгэрэл үг хэлэх үү. Одонгийн Цогтгэрэл гишүүн үг хэлнэ.

О.Цогтгэрэл: Олон нийтийн сүлжээнд хүний эрхийг хамгаалах нэртэй хууль дээр Ардчилсан намын бүлэг хоёр удаа завсарлага авсан.

Энэ хуулийг бид дахин дахин ярилцаж хэлэлцээд дэмжих боломжгүй гэдэг ийм л байр суурьтай байгаа.

Мэдээж олонх асуудлаа шийдээд явах боломжтой. Одоо бидний хувьд дахиж завсарлага авах боломж байхгүй.

Ер нь үзэл санааны хувьд аливаа нийгмийн аливаа асуудлыг хаалттай болгох тусам энэ бол түр зуурынхаа. Үүний цаана илүү том үр дагаврууд, илүү том сөрөг үр дагаврууд гардаг нь өөрөө нийгмээс гадна байгалийн ч жам. Үүний цаана тийм байдаг.

Ийм болохоор Ардчилсан намын бүлгийн хувьд иргэдийн хэлэх, мэдээлэх, хэвлэн нийтлэх, үзэл бодлоо илэрхийлэх эрх нь тодорхой хэмжээний хориг заалтууд орж байгаа энэ хуулийн төслийг дэмжих боломжгүй байр суурьтай байгаагаа дахин илэрхийлье.

Г.Занданшатар: Ажлын хэсгээс Ардчилсан намын бүлгийн завсарлагатай холбогдуулж санал ирсэн байгаа.

Энэ хууль бол ардчилсан ёс, хүний эрхийг дээдэлж, цахим сүлжээнд хүний эрхийг хамгаалахад чиглэгдэх бөгөөд хэрвээ хуулийн хэрэгжилтийн явцад ямарваа нэгэн байдлаар хүний эрх зөрчигдөх, хууль эрх зүйн орчин бүрдсэн эрсдэл учрах юм бол үүнийг хянаж, үнэлгээ хийх зорилгоор Улсын Их Хурлаас ажлын хэсэг байгуулж, хуулийн хэрэгжилтэд хяналт, үнэлгээ хийхийг намуудын тэнцүү төлөөлөлтэйгөөр ажлын хэсэг байгуулж хуулийн хэрэгжилтэд хяналт тавьж ажиллана. Хэрэгжсэн тохиолдолд.

Хоёрдугаарт, Хүний эрхийн Үндэсний Комисс болон төрийн бус байгууллагуудын оролцоог хангаж Олон нийтийн зөвлөлийн хяналт доор хэрэгжүүлнэ.

Ингээд хуулийн хэрэгжилтийн явцад хуулийн зөрчил гарах юм бол хаврын чуулганаар намуудын тэнцүү төлөөлөл орсон ажлын хэсэг тухайн хүний эрхийн зөрчилтэй заалтыг өөрчлөх саналыг оруулж эхний ээлжид хэлэлцүүлж өгөхийг хүсэж байна гэсэн ийм саналууд ирсэн байна. Энэ санал бол зарчмын хувьд зүйтэй.

Ер нь ардчилсан ёс, хүний эрхийг дээдэлж ажиллах зарчимтай. Мэдээж үндэсний аюулгүй байдал, төрийн аюулгүй байдал, хүний аюулгүй байдлын асуудал бүгд уялдаа холбоотой.

Ийм учраас энд байгаа заалтууд хүний эрхийг хамгаалахад чиглэгдсэнгүй бөгөөд бусад хуулиудаар илүү хориотой байсан заалтуудыг илүү зөөлрүүлсэн. Одоо хураагдах 6 санал хураалтаар иргэдийн олон нийтийн зүгээс гарсан шүүмжлэлүүдийг харгалзан үзэж залруулж өөрчилж байгаа ийм 6 санал хураалт явуулах юм байна.

Ингээд Байнгын хорооноос гаргасан зарчмын зөрүүтэй саналын томьёоллоор санал хураалт явуулна. Энэ 6 санал дээр иргэдийн зүгээс шүүмжлэлтэй байгаа олон асуудлуудыг шийдвэрлэсэн байна.

Зарчмын зөрүүтэй саналтай холбогдуулж гишүүд бас үг хэлж болно. Дэмжсэн, дэмжээгүй гурав хүртэлх гишүүн үг хэлж болно. Олон нийтийн сүлжээнд хүний эрхийг хамгаалах тухай хуулийн төслийн талаарх зарчмын зөрүүтэй саналын томьёоллоор санал хураалт явуулна.

Асуулт, хариултын цаг дууссан учраас гишүүд танхимд цуглая.

Төслийн 6 дугаар зүйлийн 6.1.5 дахь заалтыг доор дурдсанаар өөрчлөн найруулах:

“6.1.5.хүнийг заналхийлэх, амиа хорлох, бие махбодод нь гэмтэл учруулахыг уриалсан, сурталчилсан,” гэсэн ийм заалт байна.

Аюулгүй байдал, гадаад бодлогын байнгын хороогоор орсон. Мөн иргэдийн зүгээс шүүмжлэлтэй хандаад байгаа тэр “Нийтийн албан тушаалтан хүний хувийн мэдээллийн нууцыг зөвшөөрөлгүй задлан мэдээлэхийг хориглоно.” гэсэн заалтыг бас хасаж байгаа юм байна.

Тэр тархацыг бууруулах зорилготой гэсэн юмнуудыг бас өөрчилж байгаа юм байна. Энэ Хүний эрхийн Үндэсний Комиссын саналыг үндэслэн Кибер аюулгүй байдлын зөвлөл тогтоохоор Хүний эрхийн Үндэсний Комиссын оролцоог хангасан заалт орж байгаа юм байна.

Ингээд санал хураалт явуулна. Гишүүд чуулганы танхимд цуглая.

Асуулт, хариулт дууссан. Гишүүн ээ. Түрүүн дууссан. Тийм.

Тэгээд харин асуулт биш саналууд явах юм байна. Гишүүн ээ.

Тэгээд байна шүү дээ. Энэ О.Цогтгэрэл гишүүн, Д.Ганбат гишүүн хоёр бүлгээсээ 3 гишүүн гаргаад, Ардын намын бүлгээс 3 гишүүн гаргаад, 6 гишүүн энэ хуулийн хэрэгжилт, үүнийг засаж залруулах ажлуудыг хийж хэрэгжүүлэхийн хувьд анхаарч ажиллах хэрэгтэй байна. Тэгээд тэр дээр сайхан ажиллах хэрэгтэй байна.

Нээлттэй сонсголоо дуусгасан уу? Ж.Лхагвасүрэн дарга аа. Сайд, гишүүдийг дуудъя.

Жамбалын Ганбаатар сайд, Содномын Чинзориг сайд, Бадмаанямбуугийн Бат-Эрдэнэ сайд, Сандагийн Бямбацогт сайд, Чимэдийн Хүрэлбаатар сайд, Баттогтохын Чойжилсүрэн сайд, Цэрэнпилийн Даваасүрэн сайд, Хаянгаагийн Болорчулуун сайд, Сайнбуянгийн Амарсайхан сайд. Баярлалаа.

Ажил хийвэл дуустал гэж. Г.Амартүвшин гишүүн түрүүн тэнд байсан.

Зарчмын зөрүүтэй саналын томьёоллоор санал хураалт явах. Дэгээрээ энэ зогсох арга байхгүй. Горимын саналаар. Олонхын саналаар л зогсоох эрхтэй байна.

Улсын Их Хурлын чуулганы хуралдааны дэгийн тухай хуулиар асуудлыг хойшлуулах бол зөвхөн олонхын саналаар шийднэ. Нэг хүн шийддэггүй ийм ардчилсан зарчимтай.

Ингээд Ш.Раднаасэд гишүүн орж ирлээ. Санал хураалт явуулъя. Сайнхүүгийн Ганбаатар гишүүн. Харин тийм. Ардчилсан улс. Ардчилал шударга ёсны төлөө.

Санал хураалт. Үдээс хойших анхны санал хураалт учраас туршилтын санал хураалт явуулъя.

С.Амарсайхан сайд, Г.Амартүвшин гишүүн. Д.Батлут байсан. Д.Батлут гишүүнийг дуудъя. Х.Булгантуяа, Сайнхүүгийн Ганбаатар. Н.Ганибал, Ц.Даваасүрэн, Цэрэнпилийн Даваасүрэн, Жамъянгийн Мөнхбат, Д.Сарангэрэл, Дамдины Цогтбаатар, Ж.Чинбүрэн. Содномын Чинзориг сайдыг дууд. Содномын Чинзориг сайдыг дуудъя.

Энэ туршилтын санал хураалт байсан. Одоо санал хураалт явуулъя.

1.Төслийн 6 дугаар зүйлийн 6.1.5 дахь заалтыг доор дурдсанаар өөрчлөн найруулах:

“6.1.5.хүнийг заналхийлэх, амиа хорлох, бие махбодод нь гэмтэл учруулахыг уриалсан, сурталчилсан;”

Санал гаргасан Аюулгүй байдал, гадаад бодлогын байнгын хороо. Санал хураалт. /алх цохив/

57.1 хувийн саналаар энэ санал дэмжигдлээ.

2.Төслийн 7 дугаар зүйлийн 7.1.2 дахь заалтын “хүсэлтийг” гэснийг “хүсэлт, шийдвэрийг” гэж өөрчлөх.

Санал гаргасан Аюулгүй байдал, гадаад бодлогын байнгын хороо. Санал хураалт. /алх цохив/

Б.Пүрэвдорж гишүүн. Өдрийн мэнд хүргэе. Ш.Адъяаа гишүүн суудалдаа суугаарай.

57.1 хувийн саналаар санал дэмжигдлээ.

3.Төслийн 6 дугаар зүйлийн 6.1.7 дахь заалтын “хүн төрөлхтний аюулгүй байдлын эсрэг болон үндэсний аюулгүй байдлын эсрэг гэмт хэргийн” гэснийг “үндэсний болон хүн төрөлхтний аюулгүй байдлын эсрэг гэмт хэргийн” гэж өөрчлөн, үүнтэй уялдуулан 6.1.1 дэх заалтын “тэмдэг, үндэсний өв соёл, зан заншил, болон түүх, соёлын үнэт зүйлийг” гэснийг “тэмдгийг” гэж өөрчлөх.

Санал гаргасан Аюулгүй байдал, гадаад бодлогын байнгын хороо. Санал хураалт. /алх цохив/

26 гишүүн дэмжиж, 56.5 хувийн саналаар санал дэмжигдлээ.

4.Төслийн 6 дугаар зүйлийн 6.1.8 дахь заалтыг доор дурдсанаар өөрчлөн найруулан, үүнтэй уялдуулан төслийн 6.2.1 дэх заалт, 6.3 дахь хэсгийг хасаж, “6.2.2-6.2.5” дахь заалтын дугаарыг “6.2.1-6.2.4” гэж өөрчлөх:

“6.1.8.хүнийг үндэс, угсаа, хэл, арьсны өнгө, нас, хүйс, нийгмийн гарал, байдал, хөрөнгө чинээ, эрхэлсэн ажил, албан тушаал, шашин шүтлэг, үзэл бодол, боловсрол, бэлгийн болон хүйсийн чиг баримжаа, хөгжлийн бэрхшээл, эрүүл мэндийн байдлаар нь ялгаварлан гадуурхсан;”

Санал гаргасан Аюулгүй байдал, гадаад бодлогын байнгын хороо. Санал хураалт. /алх цохив/

Асуулт, хариулт дуусчихсан. Санал байхгүй. Тийм ялгаварлан гадуурхаж болохгүй ээ л гэсэн үг.

29 гишүүнийг дэмжиж, 61.7 хувийн саналаар санал дэмжигдлээ.

Кибер аюулгүй байдлын тухай хуульд нэмэлт оруулах тухай хуулийн төслийн талаарх зарчмын зөрүүтэй саналын томьёолол.

1.Төслийн 1 дүгээр зүйлийн 2 дахь заалт буюу 22.2.5 дахь заалтыг доор дурдсанаар өөрчлөн найруулах:

“22.2.5.Олон нийтийн сүлжээнд хүний эрхийг хамгаалах тухай хуулийн 6.1.7-д зааснаас бусад агуулга бүхий зөрчилтэй контентын талаарх хүсэлтийг хүлээн авч, хянан шийдвэрлэхдээ хуульд заасны дагуу зохих арга хэмжээ авах бөгөөд уг арга хэмжээ хэрэгжүүлэх журмын Хүний эрхийн Үндэсний Комиссын саналыг үндэслэн Кибер аюулгүй байдлын зөвлөл тогтоох.”

Санал гаргасан Аюулгүй байдал, гадаад бодлогын байнгын хороо. Санал хураалт. /алх цохив/

54.3 хувийн саналаар санал дэмжигдлээ.

2.Төслийн 1 дүгээр зүйлийн 1 дэх заалт буюу 21.2.8 дахь заалтын “зогсоох зорилгоор хуульд заасны дагуу зохих арга хэмжээ авах бөгөөд уг арга хэмжээг” гэснийг “зогсоох зорилгоор зөрчилтэй контентын тархацыг бууруулах, хуульд заасны дагуу зохих арга хэмжээ авах бөгөөд эдгээр арга хэмжээг” гэж өөрчлөх.

Санал гаргасан Аюулгүй байдал, гадаад бодлогын байнгын хороо. Санал хураалт. /алх цохив/

29 гишүүн дэмжиж, 63.0 хувийн саналаар санал дэмжигдлээ.

Зарчмын зөрүүтэй саналын томьёоллоор санал хурааж дууслаа. /алх цохив/

Улсын Их Хурлын эрхэм гишүүд ээ,

Одоо зарчмын зөрүүтэй саналын томьёоллоор санал хураалт дууссан.

Олон нийтийн сүлжээнд хүний эрхийг хамгаалах тухай хуулийн төсөл болон хамт өргөн мэдүүлсэн хуулийн төслүүдийг эцэслэн батлах бэлтгэл хангуулахаар Аюулгүй байдал, гадаад бодлогын байнга хороо шилжүүлж байна.

Энэ дээр үг байхгүй. Одоо хуулийн төслүүд эцэслэн батална. С.Бямбацогт сайд аа, Т.Аюурсайхан сайд аа. Бадмаанямбуугийн Бат-Эрдэнэ сайд, Чимэдийн Хүрэлбаатар сайд, Цэрэнпилийн Даваасүрэн сайдыг дуудъя. Та хэд сууж бай. Болоогүй байна. Хууль эцэслэн батална. Сайд нарыг дуудъя. Энэ үг байхгүй, байхгүй.

Ажлын хэсэгт баярлалаа. Ажлын хэсэг явж байж болно.

Ж.Хунан дарга аа, энэ хууль эцэслэн батлагдлаа. Тэгэхээр Хүний эрхийн Үндэсний Комисс хүний эрхийн зөрчил байхгүй байхад онцгой анхаарч, хэрвээ хуулийн зөрчил гарвал үүнийг оруулж ирж хэлэлцүүлнэ.

Ардчилсан намын бүлгээс гишүүд. Н.Учрал сайд аа. Хуулийн хэрэгжилт дээр ажлын хэсэг байгуулж хуулийн хэрэгжилтийг хангах. Тэр Хяналтын зөвлөлийг сонгон шалгаруулах ажлын хэрэгжилтэд хяналт тавьж оролцох

зорилготой ажлын хэсэг байгуулж ажиллана.

Хуулийн ямар нэгэн зөрчил гарах юм бол хууль хэрэгжсэний дараа хуулийн хэрэгжилтийг хангах нь Улсын Их Хурлын үүрэг. Үүнтэй уялдуулаад хэрвээ энэ дээр иргэдийн ярьж байгаа шиг хүний эрхийн зөрчил, үзэл бодлоо илэрхийлэх зөрчил гарах юм бол энэ хуулийг тухайн заалтуудыг өөрчлөх саналыг энэ хамтарсан ажлын хэсэг, Ардчилсан нам, намуудын бүлгүүдийн хамтарсан ажлын хэсэг хянан үзээд 03 дугаар сарын 15-нд хаврын чуулганаар хэлэлцүүлэх ийм чиглэл өгч байна.

О.Цогтгэрэл дарга аа, ингээд болж байна уу? Тийм ээ. Н.Учрал сайд ингээд ойлгочих.

Дашдондогийн Ганбат гишүүний яриад байгаа, Одонгийн Цогтгэрэл гишүүн нарын яриад байгаа үнэний хувьтай шүү. Бас хэт хурдан. Тийм учраас үүнийг анхаараарай цаашдаа.

Ингээд Дашдандог Ганбат гишүүн маань үүнийг ингээд дэмжиж байгаа юм байна. Үүнийг ойлголоо.

Санал хураалтад бэлэн үү? Жигжидийн Батжаргал, Монгол Ардын намын бүлгийн дэд дарга. Хишгээгийн Нямбаатар сайд. Энэ 5 хуулиа эцэслэн батлаад намрын чуулганы хаалтын ажиллагаа болно.

Хаврын чуулганаар хэлэлцэх асуудлаа баталчихсан. Монгол Ардын намын бүлэг. Ж.Батжаргал гишүүн ээ, М.Оюунчимэг гишүүн ээ, ирцээ бүрдүүл.